

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XVIII. évf. 1. szám – 2011/tavaszi

VADLUDAK II. – TENGERI VADLÚDFAJOK

A gyakoribb „szürke” vadludakhoz (*Anser spp.*) képest a tengeri vadlúdfajok (*Branta spp.*) jóval kontrasztosabb mintázatúak, jó látási viszonyok között könnyebben elkülöníthetők egymástól. A többi vadlúdhoz hasonlóan a gúnár és a tojó egyforma színezetű. Jellemzően északi költőfajok, a tundrai élőhelyeken honosak, fészüket tengerpartokon, folyótorkolatok mellett, sziklás lejtőkön készítik. Hazánkban alkalmanként a nagyobb vegyes vadlúdcsoportok között figyelhetjük meg képviselőiket.

A **vörösnakú lúd** (*Branta ruficollis*) a legszebb tollazatú vadlibafajok egyike. Valamivel kisebb az örvös lúdnál, fekete alsóteste és hátoldala között feltűnő fehér mintázat díszíti. Nyaka és pofafoltja vörösbarna színezetű, rövid, sötét csőrének tövében ovális fehér folt található. A vízimadarak között egyedülállóan táplálékspecialista, kedvenc eledele a gyapjúság; hazánkban felbukkanó egységei a szikes puszták növényzetét legelik.

Vörösnakú lúd

Apácalúd

Az **apácalúd** (*Branta leucopsis*) közepes termetű vadlúdfaj, rövid nyaka és melle fekete, feje nagyrészt fehér, alsóteste világos, szürke hátoldala fekete és fehér sávokkal mintázott. Csőre kicsi és fekete színű. Az apácalúd a fekete melléték és a fehéres hasoldal közti éles határ alapján jól felismerhető. A fiatal madarak hasonlítanak szüleikhez, testoldaluk kevésbé sávozott, színezetük kevésbé kontrasztos.

A **kanadai lúd** (*Branta canadensis*) Észak-Amerikában őshonos, Európába is betelepített – és itt elvadulva meghonosodott – nagy termetű faj, nyaka igen hosszú; jellemzője a fekete homloktájéki és nyak között húzó, élesen elhatárolt fehér, hátrafelé ík alakban szűkülő „torokszíj”. Melltájéka világos és nem fekete (ez alapján rokonfajoktól távolról is megkülönböztethető), teste barnás vagy szürkés árnyalatú.

Kanadai lúd

Örvös lúd

Az **örvös lúd** (*Branta bernicla*) méretében kissé nagyobb a vörösnakú lúdnál, ill. kisebb az apácalúdnál. Összességében a sötét színek dominálnak tollazatában, altestének hátolsó része világítóan fehér. A nyak felső részén fehér, félhold alakú foltot visel (erről kapta nevét), azonban ez csak közlelről látható, távolabbról, rossz látási viszonyok között nem érzékelhető. Hatalmas elterjedési területén több alfaja alakult ki.

Grafika: Kókay Szabolcs – www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) kiemelten közhasznú társadalmi szervezet

„A madárbarát Magyarországiért”

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: **Ujhelyi Péter**

Munkatársak:

Bagyura János Kerecsenvédelem
Fatér Imre Tűzokvédelem
Hadarics Tibor Faunisztika
Horváth Márton Parlagias-védelem
Horváth Zsolt Természetvédelem
Karcsa Zsolt Vonuláskutatás
Králl Attila Natura 2000
Lovászi Péter Gólyavédelem
Magyar Gábor Általános madártan
Nagy Károly Monitoring
Orbán Zoltán Társadalmi kapcsolatok
Péchy Tamás Rákospipera-védelem
Szász Péter MME-hírek
Szép Tibor Általános madártan

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
Imre Tamás • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs**
Máté Bence • **Nehéz László** • **Novák László**
Streit Béla • **Suhayda László** • **Vizúr János**

Grafikusok: **Kókay Szabolcs**, **Matyikó Tibor**,
Zsoldos Márton

Tipográfia: **Gór András**
Tördelés, nyomdai előkészítés: **Kitaibel Bt.**
Szerkesztőségi titkár: **Bányai Lászlóné**
Terjesztés: **Harangi István**

Alapító főszerkesztő: **Schmidt Egon**
Felelős kiadó: **Halmos Gergő** az MME igazgatója

Nyomás és kötés: **Korrekt Nyomdaipari Kft.**
Felelős vezető: **Barkó Imre** ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatóink:

A címlapon: **Tőkésréce-fiókák**
– **Cultiris/David Aubrey** felvétele

Címlapterv: **U.P.**

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

Tömjén és fürj

Tavaszdodik, egyre több virág bontogatja szirmait, a napsütés előcsalogatja a védett zugokban áttelelő rovarokat, békákat, gyíkokat, az erdők-mezők madárdaltól hangosak, a réteken hamarosan hallani a fürj-kakasok pityalattolyását. E madárhang különösen kedves a magyar ember fülének, még ha találkozni e rejtett életű madárral keveseknek is adatik meg. Jómagam a fürjrel először a tabáni plébániatemplom tömjén illatú sekrestyéjében „ismerkedtem meg”, amikor hittanórán a Biblia oldalait lapozgattuk. „*Akkor felkele a nép [és] azon az egész napon, és egész éjjel, és az egész következő napon gyűjték magoknak fürjeket, a ki keveset gyűjtött is, gyűjtött tíz hőmert, és kitergették azokat magoknak a tábor körül. A hús még foguk engedni vala, és meg sem emésztették vala, a mikor az Úrnak haragja felgerjede a népre és megveré az Úr a népet igen nagy csapással. És elnevezék azt a helyet Kibrot-Thaavának: mert ott temeték el a Mohó népet.*”, Akkoriban még nem tudtam pontosan, hogyan néz ki ez a madár, de a vele kapcsolatos történet már akkor megragadott. Több évtizeddel később szomorú körülmények között láttam ismét nagy tömegben fürjet: a határokon orrvadászoktól elkobzott tetemetek kellett megvizsgáljunk, hogy azok illegálisan lőtt védett madarak-e. Mert sajnos az elmúlt évtizedekben akadtak olyan fegyvertartók, akik a törvényes lőtárolma való tekintet nélkül mohón lőtték ezeket a madarakat, pacstírták tízezeivel együtt. Sosem értettem, mi viszi az embereket erre a tömegmészárlásra. Széchenyi Zsigmond és a vadgazdálkodásban jártas más szerzők írásai alapján tudom, hogy az igazi vadász igazi természetbarát. Néhány kiragadott idézet: „*A vadászat: vadüzés és erdőzűgás, de több erdőzűgás.*” – „*A vadászat élménygazdagsága és szépsége nem az elejtett vadak mennyiségétől függ.*” – „*Igaz vadásszá a vadászó ember csak akkor válik, amikor a vadat el tudja engedni lővé nélkül, és amikor a vadászat körülményeire is kellő figyelmet tud fordítani.*” – és végül egy további klasszikus idézet: „*A vadászat a vadász számára egyrészt alkalom a szigorú önfenyelem gyakorlására, másrészt eszköz a többi élőlény megismeréséhez és megértéséhez. Megtanít gondolkodni, szabadságszeretetre, józanságra és tiszteltre nevel. Elvezet a természet és a hozzá tartozó jelenségek elmélyült megfigyeléséhez. A vadászat megfelelő irányba tereli a vadász személyiségének alakulását. Olyan etikai érzéket fejleszt ki benne, amely nélkül a vadászat csupán az ösztönök gyarló megnyilvánulása volna.*”

Napjainkra sokan már fényképezőgéppel „vadásznak” a különféle élőlényekre, a trófea pedig számukra a megörökített pillanatkép, amely az élő lényt ábrázolja, és amely a világháló segítségével emberek tömegeinek megmutatható.

Tavaszi lapszámunk nyomdába küldése előtt a világhálón tömegek érdeklődését váltotta ki egy javaslat, amely szerint hazánkban újra vadászhatóvá kéne tenni különféle fajokat (például a nyári ludat, az erdei szalonkát, a menyétet, a fenyőrigót stb.). Szerencsére az ominózus ötletre már meg is jelent az illetékes minisztérium vezetőinek állásfoglalása, hogy a kérdés a döntéshozók előtt nincs napirenden (bővebben erről jelen számunk hírei között a 22. oldalon). Bizunk benne, hogy a kérdés ezzel le is zárható, és a jelenleg védtettséget élvező fajok a jövőben is törvényes védelemben fognak részesülni.

Ügy legyen!

Ujhelyi Péter

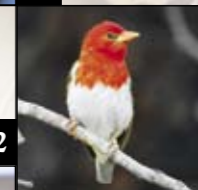
A tartalomról

AZ ÉV MADARA
– A SZÉNCINEGE

4

„TERMÉSZETVÉDŐ
NÖVÉNYTERMESZTÉS”

12

VADLÚDGYŰRÜZÉSI
PROGRAM
MAGYARORSZÁGON

18

VÉDJÜK A FECSKÉKET
ÉPÍTKEZÉS KÖZBEN IS!

24

MADÁRBARÁT KERTEM
– TOLLAS BARÁTOKKAL

36

DÉL-AFRIKA MADARAI

AZ ÉV VADVIRÁGA
– A LEÁNYKÖRCSIN

Az év madara – a széncinege

© LOKI CSABA

A széncinege a legnagyobb és leggyakoribb cinegefajunk. Hazai állománya nem vonul, keményebb teleken egy részük enyhébb időjárású területekre kóborol, a tőlünk északabbra költő széncinegék egy része viszont hozzánk érkezik telelni. A faj odúköltő, a harkályok vájta odúk mellett előszeretettel foglalják el a „B” és a „D” típusú mesterséges odúkat is. Tavasztól őszi rovartráplálékot fogyasztanak, fiókáikat elsősorban a lombzatban élő, puha hernyókkal etetik. Ez mesterséges odúkkal történő tömeges megtelepítésük esetén akár jelentős mértékű biológiai védekezés lehetőségét kínálja az erdőkben, parkokban és kiskertekben.

A faj nem veszélyeztetett: nem csökken az állománya, alkalmazkodóképes, így a nagyvárosok belső kerületeiben is megél, mesterséges odúkkal jól telepíthető, az agrár-környezetgazdálkodási program is érinti a védelmét, a téli etető összes eleségtípusát fogyasztja. Akkor miért éppen ez a madár a 2011-es év madara? Éppen ezért! Szükségünk van egy olyan pozitív példára, ami igazolja, hogy mindannyian tehetünk korunk egyik legnagyobb kihívása, az élőhelyrombolás, a fajok eltűnése ellen.

NEM ELVONT TUDOMÁNYOS PROBLÉMA!

Napjainkra a természetes élőhelyek átalakítása, életközösségeik változottságának csökkenése olyan mértéket ért el, hogy már nem csak a biológusok, ökológusok és a zöld szervezetek, de a kérdéssel nem foglalkozó lakosság egyre szélesebb rétegei is érzik ennek negatív hatásait. Azaz ma már a fajok eltűnése, a táj kiüresedése közvetlen, negatív hatásokat gyakorol a gazdaságra, a

lakosság életszínvonalára, a nemzeti és (inter)kontinentális szintű kereskedelemre, élelmiszerellátásra – azaz a társadalom egészére.

Mit is jelent ez pontosan? Nem pusztán annyit, hogy néhány „fákat ölelgető” fanatikus környezetvédő vagy szemüveges biológus professzor kevesebb ürgét, sast, bogarat vagy virágot láthat, hanem a túlhalászás miatt világszerte kiüresedő tengerek és óceánok halászáinak munkanélküliségét, a természetes rovarvilág eltűnése miatt kézzel porzított barackligeteket Kínában, eltűnő fecskéket (a 2010-es év madarai) Magyarországon, a kiuzsorázott talajok csökkenő terméshatárát, az élehetlenné, sok helyen lakhatatlanná váló tájat (és még folytathatnánk szinte a végtelenségig), ami a klímaváltozás globális és lokális hatásaival együtt össztársadalmivá teszi a kérdést.

A 2010-RE VÁRT EREDMÉNYEK NEM TELJESÜLTEK

Sajnos a kedvezőtlen hatások még csak mostanában kezdik elérni a közvélemény és a döntéshozók ingerküszöbét, amit az is igazol, hogy az 1992-ben, Rióban aláírt biodiverzitás-védelmi egyezmény – amely azt tűzte ki célul, hogy 2010-re állítsuk meg a biológiai sokféleség csökkenését – nem hozta meg a várt eredményeket. Ezért a jelenleg tartó fél éves magyar EU-elnökség időszakában egyik fontos feladat az új biodiverzitás-védelmi stratégia alapjainak lerakása lesz.

A SIKERTELENSÉG OKAI

A sikertelenség számos, egymással összefüggő oka közül néhány a minden bizonnyal legfontosabb közül:

1. Az életünket közvetlenül befolyásoló „nagy” kérdésekben általában a rövid távú gazdaságosság, a pusztázás hasznelvűsége a fő döntéshozatali szempont.
2. A negatív környezeti hatások még mindig nem érintik olyan mértékben közvetlenül és széles körben a világ anyagi, politikai, kulturális és katonai hatalmát birtokló jóléti társadalmak polgárait és gazdaságát, hogy változtassanak a szokásaikon és kiköveteljék a nélkülözhetetlen lépések megtételét a döntéshozóktól. Azaz mindaddig nem fogjuk fel, fogadjuk el magunkra nézve is érvényesnek az ökológia törvényszerűségeit, amíg annyira tönkre nem tesszük a világunkat, hogy élet-
3. Azzal, hogy a hivatalos orgánumok ökológiai szaknyelven azt hangoztatják, hogy „Állítsuk meg a biodiverzitás csökkenését!”, nem sikerült a laikus lakosság nyelvére lefordítani a problémát. Az emberek többsége már magát a biodiverzitás fogalmát sem ismeri, ami nem is csoda, ha figyelembe vesszük az ökológiai

© LOKI CSABA

ben maradásunk már csak „kényszer-ökológiai” lépésekkel (víz- és energiafelhasználási fegyelem, népességkorlátozás stb.) lesz megvalósítható. Mennyivel jobb lenne, ha a mai korunk kis (de a halogatással egyre nagyobbá nyúló) lépéseivel elkerülhető lenne egy környezetileg és társadalmilag lepusztult Mad Max-szerű jövő rémképe.

képzettségűek elenyésző arányát az emberi népességben. Ráadásul ebben a jelmondatban ehhez a vitathatóan közismert fogalomhoz kapcsolódó folyamat csökkenésének megállítása a cél. Ha valaki túljut a szlogen értelmezésén, még mindig ott a nagy kérdés, hogy mennyiben érzi húsba vágónak a sordély, a vékonycsőrű póling, a csíkosfejű nádiposzáta vagy a kaliforniai kondor eltűnését.

Nincs okunk tehát csodálkozni azon, hogy a jóléti társadalmak milliós és milliós polgára – felélve a jövő tartalékait – továbbra is pazarlóan él, miközben a világ népességének majd' felét kitevő, feltörekvő gazdaságú országok (Kína, India) ezt az életszínvonalat tekintik elérendő célnak. Figyelembe véve a Föld folyamatosan növekvő népességét, ez nyilvánvalóan fenntarthatatlan cél, mivel pillanatnyilag csak ez az egy bolygó áll rendelkezésünkre.

© LOKI CSABA

© BALJOR ZOLTÁN

Saját házunk tája

A 2010-es Biodiverzitás Nemzetközi Éve célja az volt, hogy világ közvéleményének és döntéshozóinak figyelmét hatékonyabban irányítsa a természet védelmének – a rombolás mértéke miatt – immáron megkerülhetetlen fontosságára. Az MME meglátása az, hogy ennyi korántsem volt elég, a kívánt üzenet nem ment át a lakosságra.

A hazai helyzetképet tovább rontja, hogy a gazdaság fejlesztése továbbra is – sőt, mintha egyre nagyobb mértékben – felülírja a természetvédelmi prioritásokat, sokszor az érvényben lévő jogszabályokat is. Gondoljunk csak a dunakeszi láp vagy a védett, részben Natura 2000-es területre tervezett győri Audi-gyárfejlesztés ügyére. A befektetés igazolása okán előbbi kapcsán arról próbálják meggyőzni a közvéleményt, hogy a láp nem is láp, az Audi esetében pedig az a „reális” elképzelés körvonalazódik, hogy az érintett védett értékeket kell áttelepíteni ahelyett, hogy az új üzemegységek kerülnének néhány száz méterrel arrébb.

A hivatalos állásfoglalás ezekkel az ügyekkel kapcsolatban minden esetben gazdasági, munkahelyteremtési érdekekre hivatkozik. A kérdés azonban az, hogy természeti környezetünk és a benne élő ember meddig tolerálja az ilyen esetekben hogy-hogynem folyton felmerülő kifogásokat, amelyek nemcsak a józan észérveket, de a hatályos jogszabályokat is felülbírálják? Az igazság az, hogy egyre kevésbé. Felsőzsolcát első fokon elutasított, majd másod fokon miért-miért nem engedélyezett áruházlánc-építkezés miatt öntötte el az árvíz; a Devecser és Kolontárt sújtó vörösiszap végső soron a szintén a fejlődés elkerülhetetlen lépésének kikiáltott, de ma már egyre inkább megkérdőjelezhető privatizációra, az extraprofit hajszolására vezethető vissza.

És ezzel eljutottunk a környezet és a természet védelmét felülíró helytelen, hosszú távon önsorsrontó politikai gyakorlat gazdasági kritikájához. A nemzetközi nagyvállalatok adó- és egyéb kedvezményekkel ösztönzött beruházásai kapcsán tett munkahelyteremtési, bevételnövekedési ígéreték az elmaradt adók és a jelenős részben a külföldi anyavállalathoz áramló haszon miatt nem – vagy csak jóval szerényebb mértékben – teljesülnek. Magyarország ahelyett, hogy az erős társadalmi tőkére (esélyegyenlőség, környezettudatosság, képzett és egészséges társadalom, magas társadalmi értékrend és etikusság) építve lépne a harmadik évezredbe, a versenyképesség-növelés gyarmati modelljét működteti. Azaz olcsó, alacsony érdekérvényesítő képességű, kiszolgáltatott és kihasználható munkaerőt, olcsón szennyezhető környezet, adókedvezményeket, puha jogi környezetet kínál a nagy külföldi cégek számára...

MIÉRT A SZÉNCINEGE A 2011-ES ÉV MADARA?

Fel kell tennünk a kérdést, hogy a környezet és a természet védelmét továbbra is kizárólag állami feladatnak tekinthetjük-e, amit majd valaki más old meg, vagy mi magunk is akarunk és tudunk tenni ez ügyben? Meglátásunk szerint az egyes embereknek, a családoknak, a helyi közösségeknek egyre nagyobb szerepe van a környezet- és természetvédelemben. Fontos, hogy ez tudatosodjon bennünk, illetve váljék világossá a politikusok, a döntéshozók számára is.

A 2011-es év madarának azért egy nem veszélyeztetett fajt – a széncinegét – választottuk, mert ennek a madárnak a megmaradásában „gyakori” besorolású állományosságának megőrzésében rendkívül nagy szerepe volt és van a lakosságnak. A sok-sok ezer kihelyezett mesterséges odú, a sok tízezer téli madáretető – nemcsak a kertvárosi és agrárterületeken, de a lakótelepeken is – mind-mind hozzájárul ahhoz, hogy a széncinege ilyen sikeres tud lenni. Ezzel

a példával erőt és hitet szeretnénk adni mindenkinek, bemutatva, hogy ha mindenki minden nap tesz környezetünk érdekében, akkor (és csak akkor!) van esély megőrizni, megvédeni mindazt, amink van.

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

AZ MME JAVASLATA – TERMÉSZETVÉDELMI PARTNERSÉGBEN A LAKOSSÁGGAL

Az MME véleménye szerint az élőhelyek, az állat- és növényfajok, a környezet védelmében a lakosság nem kerülhető meg, nem hagyható figyelmen kívül. Az emberek nem pusztán leküzdendő problémaforrást, nem megregulázandó kívülállók tömegét jelentik, hanem – megfelelő kommunikáció és partnerséget lehetővé tevő programok kidolgozása esetén – nélkülözhetetlen és megkerülhetetlen szereplői a természetvédelemnek.

Ezért amellett, hogy a különböző faj- és területvédelmi programjaink alapvető részét képezi a gazdák és a helyi lakosság bevonása, tájékoztatása és segítése, majd egy évtizede elindítottuk a *Madárbarát kert* programot is, amely a különböző lakó- és munkahelyi környezethez alkalmazkodó madárvédelmi módszertani gyűjtemény.

Elegendő egy-két madárodú, egy kis itató, télen egy etető vagy akár néhány cinkegolyó a kertbe, az óvoda- és iskolaudvarba, az iroda ablakába, és máris élvezhetjük tollas barátaink közelségét. Ha pedig már ott vannak, a pedagógusokat és a szülőket a nevelésben, a gyerekeket és felnőtteket a kikapcsolódásban, a gazdálkodókat és kiskert tulajdonosokat a kártevők távoltartásában segítik a madarak.

© BAJOR ZOLTÁN

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

Ezért a *Madárbarát kert* program – ennek keretében pedig a széncinege védelme – messze túlmutat a konkrét természetvédelemben: szemléletet ad, segíti és ösztönzi a cselekvést, és nem utolsósorban feloldja az emberekben a tehetetlenség érzését, azt, hogy úgy érezzük, semmit nem tehetünk a környezetünkért.

© KÓRAY SZABOLCS

SZÉNCINEGE-VÉDELMI ESZKÖZÖK ÉS MEGOLDÁSOK

- „B” és „D” odú kihelyezése, akár kis odútelepek kialakítása, például iskolai szakkörök keretében: 2-3 méteres magasság elegendő, faágról lógatva, fatörzsrre rögzítve vagy épület falára.
- Odútakarítás és -karbantartás: a költések után (kb. május és július végén) távolítsuk el az elhasznált, beszenyeződött fészekanyagot.
- Egész évben biztosítsunk ivóhelyet a madaraknak.
- Létesítsünk porfürdőt.
- A fiatalok a teljes röpképesség elérése előtt elhagyják az odút, ezért a kertben talált tollas fiókákat nem kell „megmenteni”, a szülők gondoskodnak róluk.
- Az önkormányzatok, iskolák, látogatóközpontok létesítsenek *Madárbarát mintakert* tanösvényt, hogy a madárvédelem közös ügyének híre és megoldási lehetőségei minél több emberhez eljuthasson.
- Lépjen be Ön is a *Madárbarát kert* programba, legyen „hivatalos” madárvédő, szerezze meg a madárbarát elismerő címet és táblát.
- Téli madáretetés az első fagyoktól tavaszig (október végétől március közepéig) sóltan napraforgóval, cinkegolyóval, gallyconkra szúrt almával.
- Ajánlja személyi jövedelemadója 1%-át az MME év madara programja számára.

Orbán Zoltán

Az MME várja a szavazatokat a 2012-es év madarára! Szavazni a www.mme.hu honlapon lehet, a három jelölt faj: az egerészölyv, a fekete rigó és a vörös vércse.

„Természetvédő növénytermesztés”

Egy ökológiai gazdaság a Mezőföldön

Természetvédő szemmel nézve a mezőgazdaság kétarcú. A túzok áttelelését biztosító repcetáblák, a rétek elcserjésedését megakadályozó kaszálás vagy a pusztákat fenntartó legeltetéses állattartás mind olyan agrártevékenység, amelyre szükség van. Ugyanakkor a Kárpát-medence eredeti növényzete mára jórészt megsemmisült. Jó példa erre a Mezőföld löszvegetációja. Az eke római pénzt és császári krajcárt éppúgy kifordít az itteni szántókon, mint lópatkót, mázas cserepet vagy csatos üveg porcelánkupakját.

Az évszázadok óta szünet nélkül zajló művelés elől az ősi növényvilág jóformán csak a Duna és a Balaton szakadópartjain, a földvárakon és a meredek falú völgyekben talált menedéket.

MEZŐGAZDASÁG A TERMÉSZETÉRT?

A löszvölgyek élővilágát a védetté nyilvánítás, a cserjésedés megakadályozása, a legeltetés és természetbarát kaszálás megszervezése óvhatja meg. Gondolnunk kell azonban a völgyek környékére is, hiszen a védelem semmit nem ér, ha a szomszédos szántókról gyomirtó jut a vadvirágos gyepekre vagy folyamatosan műtrágya mosódik a talajba. A völgyek védelmében a mezőgazdaságnak is részt kell vennie. Horváth András ökológus, a mezőföldi löszvölgyek kiváló ismerője fogalmazott úgy, hogy a nem intenzív szántóföldi művelés és a szomszédos löszgyep kölcsönösen előnyösen hat a másikra.

Ökológiai gazdaságunk az Észak-Mezőföld legszebb, legépebben megmaradt löszvölgye, az Aszal-völgy közelében található, ami nem csupán védett növényei és gazdag madárvilága miatt

A nyár végi vonulás során a szántón és a gyümölcsösben is gyakori vendég a cigányecsuk

fontos, de a százezer lakosú Székesfehérvár ivóvíze is részben az itteni kutakból származik. Az általunk folytatott, élővilágra nem veszélyes, vízbázist nem terhelő ellenőrzött biogazdálkodás a kör-

nyéken szinte egyedülálló. Az új évezredben ugyan az uniós források révén hazánkban is népszerű lett a támogatott extenzív színvonal (elsősorban az úgynevezett „integrált növénytermesztés”), ám a támogatás feltételeit (csökkentett műtrágyaadagok, tiltólistán levő vegyszerek, bejelentési kötelezettség) sokan nem tartják be. Még súlyosabb, ha nitrátszenzibilis területen intenzív műtrágyázás folyik, majd az illető a talajvédelmi állomásnak bejelenti, hogy a tárgyévben kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége 0 (azaz nulla) kilogramm...

AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁSRÓL

Magyarországon (egyelőre) nincs tömegbázisa a környezettudatos mezőgazdaságnak. Ha valaki kerüli a vegyszereket, könnyen ráfognak, hogy hóbortos, csak a divatot követi, mert ez most „sikk”, de majd megtanulja a saját kárán, hogy

kemikáliák nélkül nem lehet, ugyanakkor felesleges erőlködés az egész, hiszen már úgyis tele van mérgekkel a talaj, a víz, valamint a levegő. Ilyen „észérvekkel” szemben a vitának nincs sok értelme. Annál örömtelibb a találkozás azokkal, akik ugyanolyan fontosnak tartják saját egészségüket, mint környezetünk megővését. Ez az a réteg, amely télen madarat etet, szelektíven gyűjti a hulladékot, komposztál, és az asztalra is igyekszik minél több vegyszermentes élelmiszert tenni.

Egyetemünk egyik tanára mondta útravalóul, hogy az agrármérnöknek három dologra van szüksége: hitre, szakmai elhivatottságra és emberi tartásra. Hatványozottan igaz ez az ökológiai gazdálkodásra. Hinnünk kell abban, hogy a rendelkezésre álló „szelíd” anyagok és a különböző trükkök segítségével vegyszerek nélkül is lehet termelni; folyamatos tanulás, szakmai önképzés és a hibák kijavítása kell ahhoz, hogy évről évre jobb eredményeket érjünk el. Ami pedig a tartást illeti, kis gazdaságunkkal azt is szeretnénk bizonyítani, hogy a mezőgazdaság lehet még emberarcú, ahol termelő és vásárló ismeri egymást, ahol a vevő még fizetés előtt értesül az áru rejtett hibáiról, ahol nincsenek szakmai titkok, mert bárkinek örömmel adunk tanácsot.

MÁS, MINT MÁSUTT

Biogazdaságunk alapítását az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program fiatal gazdálkodóknak kiírt pályázata tette lehetővé. A munka szántókon és egy kis vegyes gyümölcsösben folyik. A konvencionális termeléstől eltérően a megfelelően előkészített talajba csávázatlan vetőmagot vetünk. A kényesebb növények bio-növénykondicionálót kapnak. A gyomirtás csak mechanikus úton történhet, ennek a legfontosabb eszköze a gyomfésű. A tápanyagot a talajra permetezett és azonnal bedolgozott talajbaktérium-szuspenzióval és befor-

© A SZERZŐK FELVÉTELEI

A magyar ökológiai gazdálkodás iránt érdeklődő skandináv vendégek: hősármánycsapat a bioszántó fölött

gatott zöldtrágya-növényekkel pótoljuk. A műtrágyák és vegyszerek elhagyásával magyarizzuk a földigiliszták nagy számát, amelyek tiszta humuszban gazdagítják a földet. A tápanyag-visszapótlás egy további módjaként szeretnénk kísérletezni a szerves istállótrágya komposztálásával is.

A tisztításnak a gyommagvak magasabb aránya miatt nagy szerep jut, és olykor utószárításra is szükség van (ezt forgatással végezzük napon, vagy esős időszakban zárt magtárban). A konvencionális módszerekhez képest kevés munkaműveletet alkalmazunk. A terület 2011-ben nőni fog, az elkövetkezendő néhány év legfontosabb feladata a terület növelésével és ökológiai művelésre való átállításával párhuzamosan a szükséges gépek beszerzése.

Több olyan növénytel próbálkoztunk, amelyek a környéken szinte ismeretlenek. A durumbúza, a rozs, a mustár vagy a vörös köles érdekes színfoltot jelentett a hatalmas búza-, kukorica-, napraforgó- és repceföldek között, de a különleges növények értékesítése (részben a kis mennyiség miatt is) nehéz feladat. A piac felkutatása közben megismerkedtünk az ország legnagyobb rozsmalmával, durumliszttel

foglalkozó céggel, vetőmagtermelővel, a kölest pedig a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület vásárolta meg etetőanyagként. Nem foglalkozunk állattartással, de több környékbeli gazdával kapcsolatban állunk, akiknek tört gabonaszemet, kukoricát, lucernaszénát, zabot adunk el.

Hazánkban néhány biogazdaság igen sikeresen termel üvegházban, fóliasátorban, ami még vegyszerekkel sem egyszerű, ökológiai módon pedig hatalmas szakmai kihívás. Mi a hagyományos utat választottuk. A gyökérszökségeket, tökéss és hagymaféléket, burgonyát, káposztát kizárólag szabadföldön, egy hektáron állítjuk elő. Ez a gazdaság leginkább munkai igényes része: a burgonyabogár elleni szelektív szert háti permetezővel juttatjuk ki, a gyomirtás és a felszedés kézzel történik. (Egy hároméves kutatási program partnereként zöldségmintákat biztosítunk a Debreceni Egyetem Élelmiszertudományi, Minőségbiztosítási és Mikrobiológiai Intézetében folyó beltartalmi vizsgálatok számára.)

A vegyes gyümölcsösben a fő faj a kajszli, de hamarosan termőre fordulnak a pár éve telepített szilva-, alma-, körte- és birscsemeték is. Kizárólag engedélyezett, az ember által régóta használt elemi

A durumbúza cseperedése, bokrosodása, szárba szökése, kikalászolása, aratása és a hátramaradt tarló

réz- és kénkészítményekkel (bordói por, mészkénlé) védekezünk a betegségek ellen. A rovarok gyérítését a fészekodvakban élő énekesmadarak, a szénával tömött, ágakra kötözött virágcserpekben tanyázó fülbemászók és fátyolkák, illetve a gallyrakásokban bujkáló gyíkok végzik.

A friss árut jórészt magunk értékesítjük. Székesfehérvári vevőkörünk folyamatosan bővül, a zöldséget a városban ingyenesen házhoz szállítjuk. 2010-ben termelői piacokon is jártunk Tihanyban és Veszprémben. A bio minősítés megszerzését követően egyéb alkalmakon is be szeretnénk mutatkozni (Országos Bionap, ökovásárok- és kiállítások, Tatai Vadlúd Sokadalom), ahol a tagkártyát bemutató MME-tagoknak kedvezményt biztosítunk.

TERMÉSZETVÉDELEM A GYAKORLATBAN

A szántóföldön változatos kisparcellás vetésszerkezetet alakítottunk ki, ahol a munkák soha nem érintik egy időben az egész területet, az állatok így menedéket találnak az éppen nem bolygatott részeken. A lucernán a kaszálás csak madárbarát módon, láncfüggönyös vadriasztóval, fészkelési időn kívül történik. Ülőfákat helyeztünk ki az egerészölyvek, vörös vércsék és erdei fülesbaglyok számára. Népes madársereg (pintyfélék, citromsármány) látogatta a télre meg hagyott mohart és kölestarlót. Az idén újonnan művelésbe vett területeken takarmánynövényeket vagy gypekeve-

A burgonyatábla egy része, háttérben rozs

Az Aszal-völgy egyik csodálatos löszgyepe árvalányhajjal, koloncos legyezőfűvel

ket természetünk majd. Utóbbi helyen a kaszálást ugyanolyan körültekintéssel végezzük majd, mint a bioszántó lucernájában.

Sikerült elérnünk, hogy a helyi vadász-társaság eltávolította a föld széléről a magaslesét, így a táblán vadászat nem folyik. Kissé különös, de a szervezet tőlünk hallotta először, hogy a völgy egésze évek óta Natura 2000-es védelem alatt áll, így minden tevékenységet előre be kellene jelentenie az illetékes nemzeti parknál... 2010 áprilisában Székesfehérvár közgyűlése kezdeményezésünkre megszavazta a terület helyi védetté nyilvánítását.

A gyümölcsösben télen folyamatosan etetjük a madarakat. A házilag bar-

Mezei veréb otthona a vegyes gyümölcsösben

kácsolt fészekládákban mezei veréb és seregély költ, de 2011-ben egy pár kék vagy barátcinegét is szeretnénk maradásra bírni egy „A” típusú odúval. A sorközöket kaszával és száruzóval tartjuk gyommentesen, de a virágzó foltokat meg hagyjuk a rovarok számára és óvjuk a hangyabolyokat is.

Igyekszünk közelebb hozni a vásárlókhöz a természetvédelem ügyét. Honlapunkon beszámolunk az élővilág érdekében tett intézkedésekről, odúkról, etetésről, az év madaráról. Az egyik hazai mezőgazdasági szaklapba írt cikksorozat segítségével pedig a gazdák és a természetvédők közötti szakadékokat próbáljuk áthidalni, bemutatva a mezőgazdasági területen élő természeti kincseket, védelmüket, illetve saját ökológiai gazdálkodásunk kapcsolatát az élővilággal.

EGY ÉLŐ GAZDASÁG

A hűvös éjszakát párás hajnal váltja fel, a lucerna levelein vastag cseppekben ül a harmat. A búzaföldről nászéneket halatva repül egyre feljebb két egymással versengő hím mezei pacsirta. A magasra növő rozsbló fűj pitypalattyol. A szomszédos völgy fülemüle, citromsármány, mezei poszáta énekétől harsog. Lassú, céltudatos repüléssel vadászat egy barna rétihéja. A zöldségágyak között zöld varangy ücsörög, várja, hogy a közelben kidugja a fejét egy giliszta. A burgonya lombzatán katica vizsgálja végig aprólékosan a levelek fonákját. A nap egyre magasabbra emelkedik, a harmat felszárad. Egy poszméh repül zümmögve a szántó és az erdő határán növő macskahere lila virágjaira. Az erdőszélen földiméhek röpködnek, a völgyfalak ide-oda dobálják az egerészölyv vijjogását. Az eddig árnyékban levő tisztáson is elindul az élet, kosborok várják a megporzó rovarokat...

Ez az idilli állapot nem a képzelet szüleménye, hanem egy átlagos májusi reggel a bioszántó északi peremén. Az Aszal-völgy tisztásain márciustól októberig egymás után bontják ki szirmaikat a védett növények: fekete- és leánykőröcsin, tavaszi hérics, hegyi-, sárga- és

A változatosság gyönyörködtet. A „Két Kuvik” biogazdaság standja a X. Veszprémi Ökovásáron

© A SZERZŐK FELVÉTELEI

A szántón tucatnyi ragadozót megfigyeltünk már, a leggyakoribb a völgyben is fészkelő egerészölyv

árlevelű len, apró nőszirm, nagyzezerjőfű, bíboros kosbor, macskahere, csillag-össziróza és még tucatnyi gyönyörű faj virít a szántó közelében, olykor annak peremén.

A löszvölgy változatos élőhelyein egész évben sok madár látható. A sűrű bokrosokban fészkelő énekesek, a szántón költő mezei pacsirta, parlagi pityer és fűj, a száraz tetejű akácokról és ülőfák-ról vadászó vörös vércse és egerészölyv, a levegőben cikázó gyurgyalag mindennapos látvány. A talajmunkákat sirályok

© KOVÁCS GÁBOR

© KOVÁCS GÁBOR

A mezei pacsirta a bioszántó jellemző madara

Az északi völgyoldal legnagyobb tisztása csupán pár lépésre van a bioszántótól. A kép előterében bíboros kosbor látható

százai fogadják kitörő örömmel, kétszer már heringsirályt is felfedeztünk a csapatban. Vonulási időszakban a rozsdás- és cigánycsuk a legjellemzőbb fajok.

Egy távcső munka során mindig kéznél van, mert olykor váratlan dolgok kerülnek szem elé. Aranylile, bíbic, száz példány fölötti darucsapat, parlagi sas, vándorsólyom, zsákmányon civakodó két halászsas, darázsölyvek, egerésző hamvas rétihéja és rovarászó kék vércse, hetven hősármány és még sok egyéb ritkaság jelzi: még egy szántóföldön is érdemes nyitott szemmel járni. Együttal arra is bizonyíték, hogy az Aszal-völgy kiemelkedő jelentőségű természeti értékünk, amelynek megóvásához a magunk szerény módján mi is hozzájárulunk.

Járosi Adrienn – Kovács Gergely Károly
www.ketkuvik.sokoldal.hu

Dél-Afrika madarai

Afrika, vagy, ahogy sokan nevezik, a fekete kontinens, évszázadok óta a felfedezők, természetkutatók kedvelt területe. A mesés vadgazdagság pedig mágnesként vonzotta a veszélyes nagyvadak tróféáira áhító vadászokat. A Szaharától délre lévő területek fajgazdagsága ugyan nem vetekszik pl. Dél-Amerikával, de a hatalmas legelésző állatsordák és azokat kísérő ragadozók ilyen egyedszámban sehol a világon nem fordulnak elő.

Dominikánus vida (*Vidua macroura*)

Természetesen a földrész madárvilága is rendkívül gazdag, hiszen a 30 millió km² területű kontinensen 2350 madárfaj fordul elő rendszeresen, és ebből 1400 faj csak Afrikában él. Összehasonlításképpen: Európában 540, míg Dél-Amerikában 3100 madárfaj honos.

A hatalmas kontinensen 1200 Fontos Madárelőhelyet jelöltek ki, amelyek együttes területe 2 millió hektár, amely a földrész területének 7%-a.

Az afrikai madárfajok gazdagsága mellett a földrésznek az is különös jelentőséget ad, hogy Európa közép és hosszú távú vonuló madarai szinte kizárólag itt töltik a telet, miközben számos ázsiai faj is a fekete kontinensen telet.

Az utóbbi 20 évben a földrész madárvilágát bemutató könyveknek olyan sorozata meg, amely a nagy fajsám ellenére is – az esetek többségében – könnyűvé teszi a határozást. A legtöbben talán még

ma is Kenyába és Tanzániába látogatnak, és a méltán világhírű Massai Mara, Serengeti, Ngoron Goro, vagy Tsavo nemzeti parkokat keresik fel. Egyre többen vannak azonban olyanok, akik Dél-Afrikába vagy Namíbiába mennek madarászni. Utóbbi két ország könnyen megszervezhető lehetőséget kínál az afrikai nagyemlősök és a madarak megismerésére. A Dél-Afrikai Kruger Nemzeti Park a maga 2 millió hektáros területével (amelyet a

Fokföldi keselyű (*Gyps coprotheres*), fehérfejű keselyű (*Trigonoceps occipitalis*), fehérhátú keselyű (*Gyps africanus*)

Déli éneklőhéja (*Melierax canorus*)

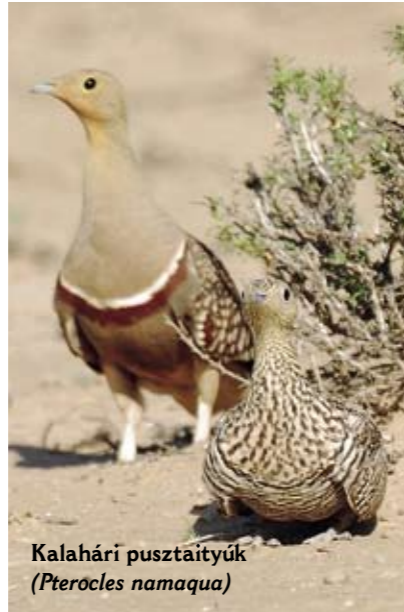
© HARASZTY LÁSZLO FELVÉTELEI

közelmúltban egyesítettek a mozambiki Limpopo és zimbabwei Gonarezou Nemzeti Parkkal; együttesen 3,5 millió hektár), vagy a Namíbiai Ethosa Nemzeti Park felkeresése életre szóló élményt jelent. Én most a Kruger és a részben szintén Dél-Afrikai Kalahari Nemzeti Parkban látható madarokról szeretnék rövid bemutatást adni. Előbbiben kereken 500, míg az utóbbiban 270 madárfaj fordul elő. Ebben az összefoglalóban olyan fajok szerepelnek

csak, amelyek Afrikában fészkelnek, a *Madártávlát* következő számában pedig az eurázsiai vonulókat mutatjuk be.

RAGADOZÓK HIHETETLEN GAZDAGSÁGA

Ha a Kruger Nemzeti Park bármelyik kapuját átlépjük, nagyon rövid autózás után bizonyosan találkozunk valamelyik nagytestű ragadozómadárral, legvalószínűbb, hogy egy bukázó sas (*Terathopius ecaudatus*) került a szemünk elé, de nem kell sokáig várnunk az első keselyű feltűnésére sem. A Kruger Nemzeti Parkban az afrikai fakókeselyű (*Gyps africanus*) és a fokföldi fakókeselyű (*Gyps coprot-*

Kalahári pusztaityúk (*Pterocles namaqua*)

heres) mellett a hatalmas termetű füleskeselyű (*Torgos tracheliotus*), a csuklyás keselyű (*Necrosyrtes monachus*), és a fehérfejű keselyű (*Trigonoceps occipitalis*) is előfordul. Ezeket a madarakat a legtöbbször a levegőben keringve lehet látni, de ha szerencsénk van és az orozlánok az autóval járható utak közelében ejtettek zsákmányt, akkor bizony akár néhány tíz méterről szemlélhetjük őket. Nekünk hatalmas szerencsénk volt, mert egy gepárd zsákmányolásának köszönhetően közvetlen közlelől kísérelhetjük figyelemmel az egyre nagyobb keselyűsereget, amely végül 4 fajból, illetve 43 példányból állt. A mi békászó sasunknál kisebb Wahlberg-sas (*Aquila wahlbergi*)

Bukázósas (*Terathopius ecaudatus*)

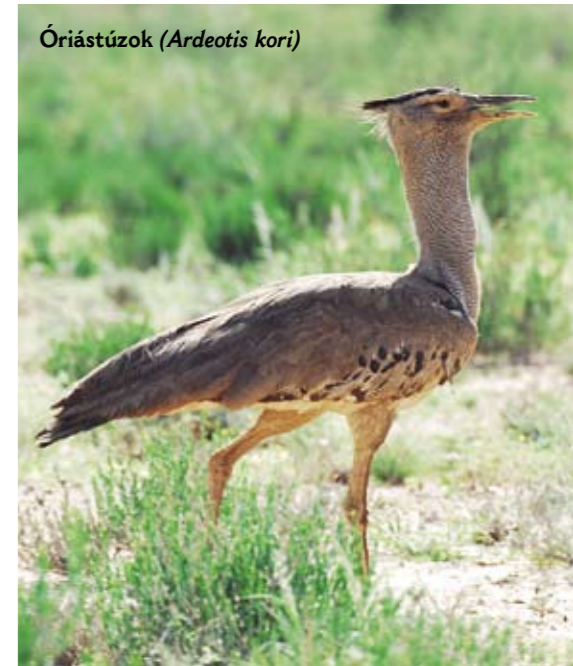

Zöldfarkú fénysergegy (*Lamprolornis chalybeus*)

© HÁRSZTYH LÁSZLÓ FELVÉTELEI

Óriástúzok (*Ardeotis kori*)

kifejezetten gyakori, sőt novemberben több fészket is megtaláltuk. Közelel rokona a szavanna sas (*Aquila rapax*) szintén naponta szemünk elé került. A barna kánya (*Milvus migrans*) és a sárgacsőrű kánya (*Milvus parasitus*), a különböző kisebb-nagyobb testű karvaly és héja, továbbá két kígyászölyvfaj sem ritkák.

A Kalahári Nemzeti Parkban, ahol fák csak alig láthatók, a nagy hőségben a vizekre járó hatalmas szövőmadárselegek, a különböző gerlefeajok sok ezres csapatai és a pusztaityúkok mágnesként vonzzák a Lanner-sólymokat (*Falco biarmicus*). Egy forró novemberi napon az egyik víz körül 24 sólyom és 4 szavanna sas vadászott egyszerre, de még ez sem riasztotta el a szomjas madárrajokat.

FRANKOLINOK ÉS TÚZOKOK MINDENÜTT

Joggal gondolhatnánk, hogy ott, ahol ennyi nagytestű ragadozó él, nem sok esélye van az olyan fajoknak, amelyek ugyan tudnak repülni, de elsősorban a földön szaladgálnak. Csakhogy ez nem így van. A magas fűben vagy a bokros szavannán éppolyan biztonsággal képesek elrejtőzni, mintha sűrű erdőben élnének. Ráadásul a frankolinok egyik-másik faja, azoknál a kitekintőknél, ahol ki lehet szállni az autóból, annyira szelíd, hogy még lefényképezni sem lehet, mert olyan közel merészkedik, hogy nem fér bele a keresőbe. A campingekbe bejáró egye-

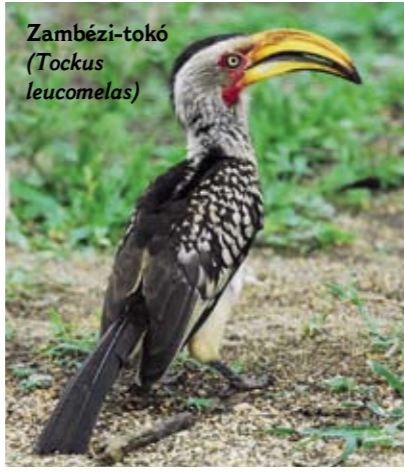
Fehérszárnyú tűzok (*Eupodotis afrooides*)

Feketehasú tűzok (*Eupodotis melanogaster*)

dekre ez hatványozottan érvényes. Persze az is igaz, hogy a ragadozók gyakran zsákmányul ejtik őket, de nagy számuk miatt ettől még gyakoriak. A Kruger Nemzeti Parkban 6 frankolin faj fordul elő, amelyek közül 4 gyakran kerül szem elé. A tűzokfajok többsége viszont már túl nagy testű egy ragadozómadár számára, ugyanakkor többségüket rejtőszínű tollazatuk is segíti a fennmaradásban – igaz, ez a legkevésbé sem érvényes a Kalahári Nemzeti Parkban gyakori fehérszárnyú tűzokra (*Eupodotis afraoides*).

Zambézi-tokó
(*Tockus leucomelas*)

© HARASZTHY LÁSZLÓ FELVÉTELEI

Kaffer szarvasvarjú
(*Bucorvus leadbeateri*)

SZARVASCSŐRŰ MADARAK

A fás szavannán élnek ezek a különleges fészkelési szokással rendelkező madarak, amelyek a tojásokat és a kis fiókákat melegítő tojót „befalazzák” az odúba, és azt csak akkor bontják ki, amikor a fiókák már nagyobbak. A szarvas varjú (*Bucorvus leadbeateri*), amelynek egyedszámcsökkenését – úgy tűnik – sikerült megállítani, az egyik legnagyobb testű röpképes madár. A tojó testtömege meghaladhatja a 6 kg-ot.

A kisebb odúkat elsősorban bajszikák, fénysergélyek és cinegék különböző fajai foglalják el, de jut odú az afrikai búbosbankának (*Upupa africana*), a lilamellű szalakótának (*Coracias caudata*) és az apró testű baglyoknak is.

SZÖVŐMADARAK MINDENÜTT

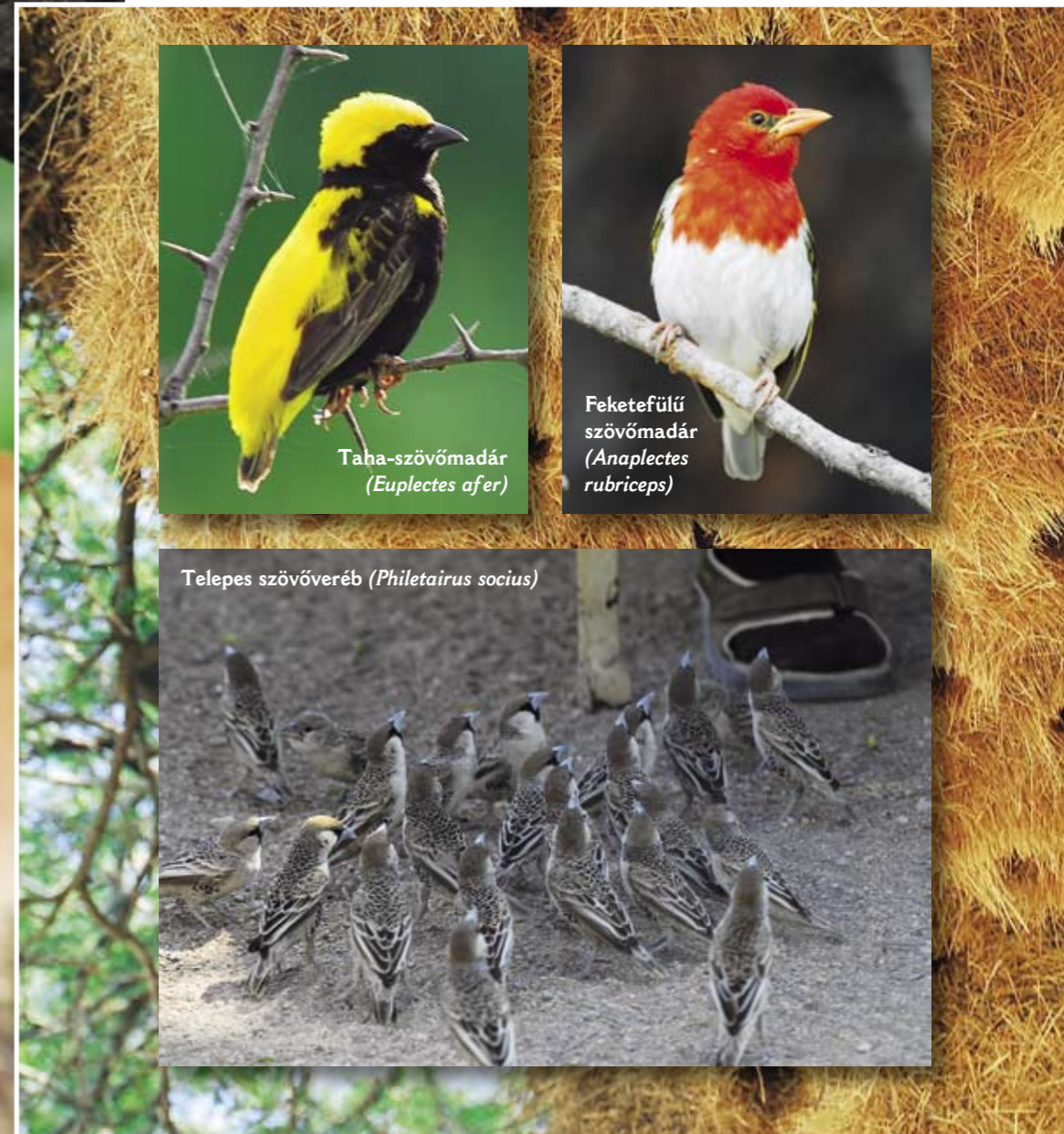
Afrika egyik igazán jellegzetes madárcsoportja a szövőmadaraké, amelyek minden lehetséges élőhelyet benépesítenek. A városi kertekben álló fák, a nádasok, a vilányoszlopok, sőt a vezetékek éppen úgy alkalmasak megtelepedésükre, mint a víz fölé hajló fák ágai. Dél-Afrikában legtöbb fajukat a sárga és a fekete szín jellemzi, de léteznek piros/fekete tollazatúak is. Minden szövőmadárfaj jellegzetes, a többi fajétól eltérő alakú fészket épít, amelyeknek az anyaga is jellemző építőjére.

Szinte valamennyinél a fészkek helye is jellegzetes, az adott fajra jellemző. A telepeseen költő szövőmadarak hatalmas fészkei elképesztő tömegűek, és nem ritkán leszakítják a vastag tartóágakat, vagy kifordítják a telefonoszlopokat. A legtöbb faj kisebb-nagyobb telepeken költ, a piroscsőrű szövőmadár telepein pedig sok százezer madár is fészkelhet együtt. A szövőmadarak fészkeibe előszeretettel csempészik tojásaikat az afrikai kakukkok, csakhogy ők a gazdamadarak állandó jelenléte miatt nincsenek olyan könnyű helyzetben, mint európai rokonaik. Próbálkozásait, egy-egy fészkebe való bejutásukat a szövőmadarak rendre viszszerelik. Persze a végén azért valahogy csak sikerül bejutniuk a fészkekbe, biztosítva ezzel saját fajuk fennmaradását...

Haraszthy László

Piroscsőrű nyűvágó
(*Buphagus erythrorhynchus*)

Taha-szövőmadár
(*Euplectes afer*)

Feketefülű szövőmadár
(*Anaplectes rubriceps*)

Telepes szövőveréb
(*Philetairus socius*)

Vadlúdgyűrűzési program Magyarországon

A vadludak szokásainak és vonulásának feltérképezése céljából 2010 novemberében indult jelölési program Magyarországon. A nemzetközi együttműködésben megvalósuló projekt partnerei a Nyugat-Magyarországi Egyetem, a Wetlands International, a Goose Specialist Group, a Fertő-Hanság Nemzeti Park és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület voltak.

A mekszikópusztai akciót a Nederlandse Vereniging Van Ganzenvangers – Holland Libafogók Egyesületének – alapítója, Kees Polderdijk vezette, aki 19 szelídített csalilibával érkezett hazánkba, hogy a trenírozott madarak, valamint a hagyományos holland tarlóháló és a helyi szakemberek segítségével a Fertő tó környékén telelő vadludakat befogja. A három hét alatt 34 vetési lúdra, 9 nagy lilikre és 3 nyári lúdra (*Anser anser*) került színes műanyag nyakgyűrű, ami a madarak távolabbról távcsővel vagy telesz-

© KNAPT GYULA FELVÉTELEI

kóppal történő azonosítását teszi lehetővé. A nagy lilikek fekete-fehér, a vetési és a nyári ludak sárga-fekete nyakgyűrűt kaptak, amin minden példány egyedi betű- illetve számkódja található.

A program részeként Magyarországon első ízben szereltek fel napelemes GPS-jeladót nagy lilikre. A Gyula névre keresztelt gúnárt a párjával és két fiókájával együtt sikerült befogni, ők nyakgyűrűt kaptak, így lehetőség nyílt az egész család nyomon követésére. A gyűrűzés után több alkalommal is a helyi madárszok távcsővel elé kerültek, ennek köszönhetően a leolvasásokból, illetve Gyula három naponkénti műholdas adataiból érdekes információk derültek ki a madarak mozgásáról és családi életéről.

Gyula decemberben több kirándulást is tett, többek között ellátogatott Győr környékére és a Szigetköz térségébe is.

Az elmúlt száz évben összesen csak 18 vetési lúdra (Anser fabalis) és 9 nagy lilikre (Anser albifrons) került fémgyűrű Magyarországon. A vadludak északi, szibériai fészkelő- illetve vedlőterületei és a Kárpát-medence közötti vonulási útvonal, valamint a nyugat- és kelet-európai populációk közötti kapcsolat a mai napig sok tisztázatlan kérdést vet fel.

A tojó és a fiatalok a leolvasásokból ítélve a Fertő tónál maradtak, bár ők sem voltak mindig együtt. Januárban újra egyesült a család, és mind a négy lilik a mekszikópusztai élőhely-rekonstrukció környékén szorosan együtt mozgott. A nagy lilikek esetében a fiatalok akár két éven, de egyes esetekben három éven keresztül is a szülőikkel maradhatnak, míg azok új fészkek rakásba nem kezdenek. Gyula márciusban indult több ezer kilométeres útjára a szibériai költőterület felé, ahová remélhetőleg családja is elkíséri.

A nyakgyűrűvel jelölt nagy lilikek, vetési ludak és nyári ludak helyi, vagyis a Fertő tó magyar és osztrák oldalán történő, valamint hansági megfigyeléseken kívül több visszajelzés érkezett más országokból is. Novemberben a jelölésük után 8 nappal Lengyelországból, Katowice környékéről jelentettek két

vetési ludat, amelyek feltehetően egy párt alkottak, ugyanis a gyűrűzés során öreg tojóként és hímként azonosították őket. Németországban, Brandenburgnál egy egész családot, összesen négy madarat figyeltek meg január végén, míg ugyanebben az időszakban Hollandiából, Utrecht mellől és Csehországból, Mikulovból érkezett leolvasás két fiatal illetve egy öreg és egy fiatal vetési lúdról. Magyarország más tájain egy nagy lilik került meg Zalában, Esztergályhorvátinál, továbbá egy vetési ludat láttak Nógrád megyében, Ipolyvece határában.

A novemberi akción kívül Magyarországon még egy nagy lilik kapott színes nyakgyűrűt, ami az első ilyen jellegű jelölés volt. A madarat – amely az előző szezonban lőtt sérüléssel került kézre – 2008-ban a Tatai Vadlúd Sokadalmon gyűrűzték meg. Akkor az elengedés nem volt sikeres, mert az egy év alatt embekekhez szokott lilik túl szelídnek bizonyult. A következő év januárjáig szakér-

tő kezekbe került, ahol felkészülhetett a beilleszkedésre vad társai közé. A sikeres elengedés után egy év múlva jött visszajelzés, hogy Hollandiában figyelték meg Wijk bij Duurstede-nél.

Magyarországon eddig összesen 101 külföldi nyakgyűrűs nagy liliket regisztráltak, ami 262 megfigyelést jelent. Az egyedek több mint negyedét az oroszországi Tajmir-félszigeten jelölték vedlő madárként. Ez a szám kiemelkedően magas a többi európai ország megkerülési arányaihoz képest, ami a tajmiri és a Kárpát-medencében előforduló populációk szoros kapcsolatát feltételezi.

Az európai nagy lilik és vetési lúd kutatási projekt keretén belül 1998 óta több mint 10 000 madarra került színes jelölő gyűrű. A madarak zömét Hollandiában, Oroszországban és Németországban gyűrűzték meg. A több tízezer leolvasásnak és a GPS-jeladós technikának köszönhetően az elmúlt néhány évben rengeteg új információ derült ki a tengerpartot követő vadludak vonulásáról, azonban a szárazföld belsejét választó madarak útvonala kevésbé volt tisztázott egészen idáig. A magyarországi jelölések már az első hónapokban sok nem várt eredményt hoztak, ami újabb kérdéseket vet fel a vadludak kutatásában.

Gyula útvonalát a www.blessgans.de oldalon lehet nyomon követni. Ha nyakgyűrűs vadludat figyel meg,

a www.geese.org oldalra töltheti fel, ahol azonnal tájékozódhat a madár egyéb adatairól és megfigyelési helyeiről is. A feltöltés után az információt mindenképpen küldje el az MME Gyűrűzőközpontjának (ringers@mme.hu) is!

Ferenczi Márta

**INGYENES
ONLINE
FOTÓMAGAZIN
MINDENKINEK!**

WWW.TERMESZETFOTOMAGAZIN.HU

A PILLANAT KEDVEZŐ AZ ÖN EGYÉNI TÁVCSŐCSOMAGJA

A természet nem vár. Állítsa össze egyéni teleszkópcsomagját és élje át az egyedülálló pillanatok a SWAROVSKI OPTIK által kínált rendkívüli pontosságú eszközökkel, melyek az adott kategória legjobbjai. Válasszon az ATM/STM 65/80 és ATM/STM 65/80 HD típusú, magnéziumból készült, könnyű, robusztus távcsövek, valamint a 20–60x W, a 25–50x W és a 30x W lencsék közül.

**KOMBINÁLJON
ELŐNYÖSEN!**
AKÁR
320 €
IS MEGTAKARÍTHAT!
KIZÁRÓLAG 2011.01.18-TÓL 06.30-IG

PONTOS ÉS KIVÁLÓ

ROBUSZTUS ÉS KÖNNYŰ

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK KG
Daniel-Swarovski-Strasse 70, 6067 Absam, Austria
Tel. +43/5223/511-0, Fax +43/5223/41 860
info@swarovskioptik.at

OPTIKAI TÖKÉLETESSÉG KOMPROMISSZUMOK NÉLKÜL

**SWAROVSKI
OPTIK**

NEMZETKÖZI BIRDLIFE-KONFERENCIA

Véget ért az európai és közép-ázsiai madár- és természetvédelmi szervezetek éves találkozója, amelynek az idén Magyarország adott otthont. A BirdLife International régiós rendezvényén 42 ország több mint 100 képviselője vett részt. A konferencián megvitatták a régió, következő évekre vonatkozó madárvédelmi stratégiáját és a BirdLife résztvevő tagszervezetei megosztották egymással tapasztalataikat. A tanácskozás fókuszában az elmúlt évtized egyik legfenyegetőbb természetvédelmi problémája, a fajok eltűnése állt, amelynek megállításában a magyar uniós elnökségnek is komoly szerepe van az idén elfogadásra váró stratégiák előkészítésén keresztül.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) eddig is szakmai tanácsokkal igyekezett segíteni a kormányzat munkáját, hogy a következő évtizedet ne egy újabb kudarcként kelljen elkönyvelnie az európai közösségnek. A szervezet célja, hogy a most alakuló agrár- és halászati politikában komoly szerepe legyen a madár- és természetvédelmi szempontoknak, illetve, hogy a zöld ágazat megfelelő finanszírozásban részesüljön.

A konferencia szakmai programját Illés Zoltán, a Vidékfejlesztési Minisztérium környezetügyért felelős államtitkára nyitotta meg, szót ejtve az Országos Magyar Vadászati Védegyelet leveléről, amely általános felháborodást keltett a zöld civil szervezetek körében. Az államtitkár egyértelműen kinyilvánította, hogy a védett állatfajok státusának megváltoztatása és vadászhatóvá tétele nincs a tárca napirendjén. A nyílt és világos beszédet az MME megnyugvással fogadta, a hazai természetvédelem ugyanis még egy csapás nem tudna elviselni. A konferencia résztvevői az ügy kapcsán aggodalmukat fejezték ki, hogy a mintáértékű természetvédelmi kezdeményezéseket felmutató Magyarországon az elmúlt időszakban a természetvédelem gyengülése tapasztalható a finanszírozás jelentős csökkentésétől, a komoly szakmai múlttal rendelkező munkatársak elbocsátásán keresztül, a most felmerült vadászati elképzelésekig.

Sajnos pár nappal később egy újabb, minden szakmai érvet nélkülöző döntés született a Vidékfejlesztési Minisztériumban. Rodics Katalin, a tárca főosztályvezető-helyettesét, aki vitathatatlan érdemeket szerzett több fontos nemzetközi egyezmény végrehajtásában, a politikai vezetés el kívánja távolítani pozíciójából. A 24 éves szakmai múlttal rendelkező szakember eltávolítását nem magyarázhatja semmilyen ésszerű indok, ezért az MME kéri a döntés visszavonását.

CSÖRGEY TITUSZ EMLÉKSZOBRA

December 16-án lesz 50 éve, hogy elhunyt Csörgey Titusz ornitológus, a magyar madárvédelem kiemelkedő alakja. Az MME és a Balatonfelvidéki Nemzeti Park méltó módon, egy bronzszoborral szeretne megemlékezni róla, ehhez kérjük a madárbarátok támogatását.

A bronz mellszobrot a tervek szerint a nemzeti park csopaki központjának kertjében állítanánk fel, ami egy későbbi emlékhely alapja lehetne. Kérjük, hogy aki fontosnak tartja Csörgey Titusz emlékének megőrzését és tudna erre a célra áldozni, keresse Szelle Ernőt a 06-88-410-640-es vagy a 06-30-562-0018-as telefonszámon, illetve a szellemme@invitel.hu e-mail címen.

PRO NATURA 2011

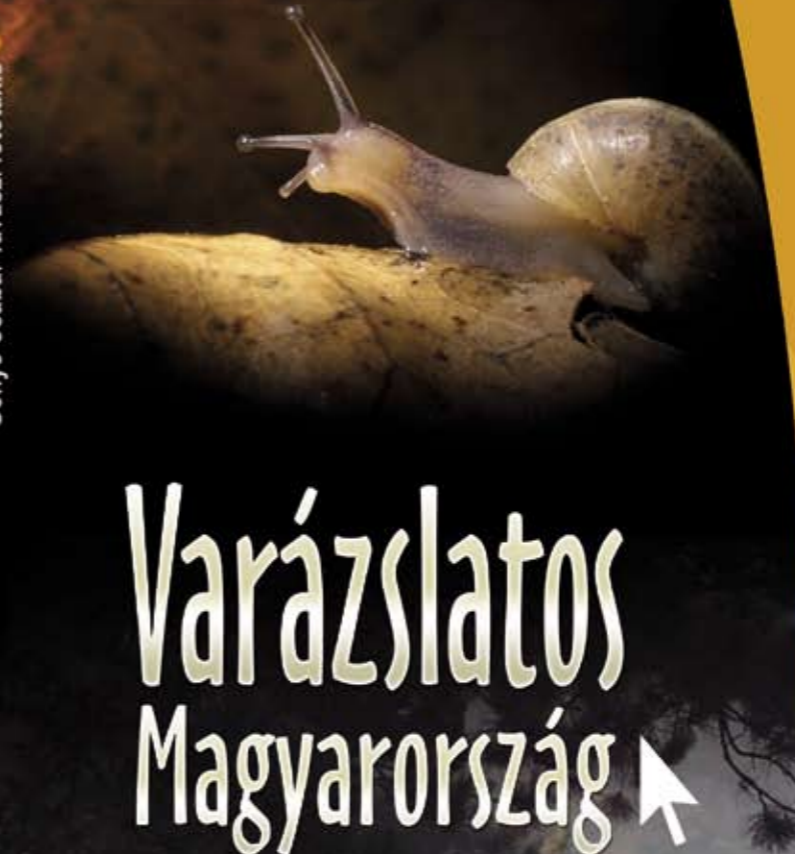
Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter Drávaszentesen, a Föld napi ünnepségen kifejtette: „Soha nem látott összefogásra van szükség a Föld országai között, aminek ott kell elkezdődnie, hogy senki ne dobjon el még egy apró szemetet sem, és mindenki vegye a fáradságot a szelektív hulladékgyűjtésre. Ott kell folytatódnia, hogy minden ország felelős vezetői határozott intézkedéseket hoznak az ipari szennyezés és a károsanyag-kibocsátás csökkentésére, a megújuló energiák hasznosítására, a hulladékgyűjtésre, a természet megőzésére.”

A miniszter hangsúlyozta: a természeti kincsek és a környezeti értékek védelme nem lehet pusztán pártpolitikai kérdés. Ezért tartalmazza a most elfogadott alkotmány is az egészséges környezet, a természeti erőforrások, a biológiai sokféleség védelmét.

A Föld napja alkalmából a vidékfejlesztési tárca vezetője és Dr. Rác András környezet- és természetvédelemért felelős helyettes államtitkár Pro Natura Díjakat és Emlékplaketteket, valamint Miniszteri Okleveleket adott át a Duna-Dráva Nemzeti Parkban.

A miniszter Pro Natura Díjat adományozott Büki Józsefnek, a Keve András Madártani és Természetvédelmi Szakkönyvtár könyvtárosának, a természetvédelmi kutatás támogatása, a madárgyűjtési adatbázis és a szakkönyvtár fejlesztése érdekében végzett munkájáért; Dr. Isépy Istvánnak, a Budapesti Fűvészkert nyugalmazott igazgatójának, a generációkat átívelő elméleti és gyakorlati oktatás, a hazai flórakutatás területén elért eredményeiért, a természeti értékek bemutatása érdekében végzett munkásságáért; Szomor Dezsőnek, a Szomor Ökogazdaság ügyvezetőjének, az őshonos magyar háziállatok génmegőrzése, a vizes élőhelyek helyreállítása, a védett madárfajok populációjának fenntartása érdekében kifejtett tevékenységéért; Dr. Tardy Jánosnak, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség szakmai tanácsadójának, a magyar örökség és természetvédelem terén hosszú időn át végzett munkássága, életútja elismeréseként. Miniszter úr Posztumusz Pro Natura Díjat adományozott Flachner Zsuzsannának, az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézet tudományos főmunkatársának – aki 2010-ben csendesen távozott közülünk – a természetvédelmi társadalmi szervezetek munkájának összehangolása, a Tisza-mente sokféleségének megőrzése érdekében kifejtett tevékenysége elismeréseként.

Gönye Csaba: Tavaszai fototaxis

Varázslatos Magyarország

www.varazslatosmagyarorszag.hu

Polgár Tibor: Nyiladék

LÁSS CSODÁT!

A Varázslatos Magyarország lélegzetelállító országunk természeti csodáinak, Nemzeti parkjainak és a természetfotózás népszerűsítésére alakult.

Vegyél részt a csoda és egy varázslatos fotógaléria megalkotásában és indulj „Havi természetfotós” havonta, valamint „Magyarország egy napja” évszakonként egy napon kiírásra kerülő pályázatainkon.

A nyertes természetfotók havonta fantasztikus díjakat nyernek, továbbá minden egyes természetfotó a megszerzett pontokkal bekerül a ranglistába. Év végén a kiemelkedő fotók egy díjátadó ünnepséggel egybe kötött kiállításon vesznek részt.

Szeretettel várunk minden pályázót és érdeklődőt és sok sikert kívánunk a pályázat-hoz!

Az év vadvirága – a leánykőkörörcsin

Hazánkban a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület már évek óta megválasztja az „Év madarát”, a Nyugat-magyarországi Egyetem pedig az „Év fáját”. A hasonló mozgalmaknak külföldön jelentős hagyománya van, számos országban választanak évente különböző élőlényeket az év fajának, azért, hogy a nagyközönséggel megismertessék őket. Németországban például 1989 óta választják meg az év orchideáját, az USA számos államában pedig minden esztendőben az év vadvirágát. E mozgalmak nyomán a magyar botanikusok 2011-től megválasztják a hazai „Év vadvirágát”. A kezdeményezés célja, hogy évről évre ráirányítsa a figyelmet egy látványos és veszélyeztetett vadon élő virágos növényünkre. A magánkezdeményű ötletet követő internetes vita, majd szavazás eredményeként idén a leánykőkörörcsinre (*Pulsatilla grandis*) esett a választás. A remények szerint a következő évtől már egy szakmai intézmény vagy szervezet irányításával folytatódik és válhat hagyományteremtő mozgalommá ez a természetszeretetre, természetvédelemre nevelő kezdeményezés.

A kora tavasszal virító leánykőkörörcsin megkapó szépségű növény, amelyet sokan ismernek, szeretnek. A kékesibolya különböző árnyalataiban játszó feltűnően nagy virágok a még szalmasárga, látszólag élettelen gyepekben mindenkinek felejthetetlen látványt nyújtanak. Ez a bársonyosan szőrös vadvirág ma még hazánk jelentős részén elterjedt. Egyes előfordulási helyei kirándulók és fotósok tavaszi zarándokhelyévé váltak. Sokan óvják, ugyanakkor sajnos állományai – különösen a települések közvetlen szomszédságában – fogyatkozóban vannak, vagy akár már el is tűntek. A veszélyeztető tényezők között említhető a lelőhelyek beépítése, az egykor legeltetett termőhelyek becserjésedése, az illegális motocrossozás és quadozás, a gyepek télvégi felégetése, valamint virágainak leszedése és töveinek kiásása is.

A „kőkörörcsin” szó ótörök eredetű, az elfogadott magyarázat szerint a „kők”, azaz

kék szóból ered. A nemzetség tudományos neve – *Pulsatilla* – a harang alakú virágokra utal (*pulsare* = rázni, harangozni); a leánykőkörörcsin pedig tudományos fajnevét – *grandis* – feltűnően nagy virágai után kapta.

Számos népi elnevezése – lőkőkörörcsin, kikirics, kükörics, tikdöglesztő, alamuszvirág, kokasharang, varjúkikerics – arra utal, hogy a magyar nép egyik régtől fogva jól ismert vadvirága. A növény minden része mérgező, de a népi gyógyászat egykor felhasználta: a virágából és leveléből készült teát asztmás görcsök és fejfájás csillapítására, valamint vesebetegségek, köszvény, csúsz gyógyítására is alkalmazták. Egy 16. századi kódex tanúsága szerint juhok himlőjét gyógyították vele és festéket készítettek belőle.

Hazánkban a leánykőkörörcsin mellett további 4 kőkörörcsinfaj – a tátogó, a magyar, a fekete és a Zimmermann-kőkörörcsin – fordul elő. Mindegyik védett növény. A leánykőkörörcsin természetvédelmi értéke 10 000 Ft.

A hazai hivatalos természetvédelem által életre hívott „Vadonleső” internetes oldal egyik kiemelt faja éppen a leánykőkörörcsin (www.vadonleso.hu/fajok/novenyek/leanykorkorcsin). A honlap munkatársai ezen az oldalon egy mindenki számára nyitott, az egész országra kiterjedő adatgyűjtést kezdeményeztek. Az ide feltöltött adatok, információk nagyban segíthetik a faj védelmét. Ugyancsak szívesen fogadjuk (a florisztika@freemail.hu email-címen) a leánykőkörörcsin megfigyelési adatait és egyéb, a faj veszélyeztetettségével, védelmével összefüggő információkat. Az „Év vadvirága” kezdeményezés sikerének záloga az összefogás és tenni akarás. Botanikusok és nem szakmabeliek, hivatásos és amatőr természetvédők, pedagógusok és diákok egyaránt sokat tehetnek az év vadvirágáért. A leánykőkörörcsin, többi honos vadvirágunkkal együtt a nemzeti vagyon része, megóvása közös érdek és közös feladat.

Farkas Sándor – Molnár V. Attila

Több mint 1 millió kép a legkülönbözőbb témákban – magyar és nemzetközi forrásból.

Igazi kincsesbánya kiadók és szerkesztőségek számára!
Tegyen minket próbára, keresse meg kedvenc madarát, vadvirágát – ha nem találja, mi megkeressük Önnek!

Ökörszem

fészkelése boszorkányseprűben

2008 júliusában, egy vértesi bükkösben barátaimmal kékgalambodúkat kerestünk egy kiadós eső által jócskán megöntözött erdőrészben. Az egyik odú közelében lévő bükkfán jókora boszorkányseprűre – törzsről kihajtó ágak sűrű szövevényére – lettem figyelmes. Arra gondoltam, ha én madár lennék, egy ilyen jó rejtékhelyet bizonyosan kihasználnék. Odamentem a fához, hogy megnézzem, vajon a madarak is úgy gondolták-e mint én, azaz elfoglalta-e valamelyik madár fészkelésre a kedvező sűrűséget. A felszálló páráról félhomályban lévő erdőben alig lehetett látni, de így is feltűnt a sűrű sötét ágazóvédékben egy kerek lyuk, egy „láthatatlan” fészkek bejárati nyílása. Nem sok kétségem volt, hogy az 1,6 méter magasan lévő fészket ökörszem építette. A takaros kis fészkek száraz falevelekből épült, és belül mohával vastagon volt bélelve. A fészkek üresek voltak, de az egészen friss moha alapján nyilvánvalónak tűnt, hogy még nem volt benne költés. A bejárati nyílás alatt keresztben több – gyufaszál vékonyságú – „kapaszkodó” ág volt beépítve. Az etetés során a fészkek oldalába sok ezerszer kell megkapaszkodnia a szülőmadaraknak, ezt segítik a „kapaszkodó” ágak.

© HARASZTHY LÁSZLÓ FELVÉTELEI

Körbetekintettem az erdőben, már amennyire látni lehetett, és felfedeztem, hogy néhány további fán is van boszorkányseprű. Kíváncsi voltam: vajon véletlenül találtam-e meg az egyetlen ilyen helyen épült fészket, vagy a többi lehetőséget is kihasználták a madarak? Hamarosan találtunk egy fészket 1,5 méter magasan, majd még további hármat hasonló körülmények között. Ezek a fészkek 1,5, 1,5 ill. 3 méter magasan voltak. Az összes fészkek kb. 3 hektárnyi területen voltak. Az egyik fészkekben egy zápot is találtunk, egy másikban pedig csupasz fiókák.

Az eredményen fellelkesülve az öreg bükkös közelében egy fiatal állományt is átvizsgáltunk. Ebben a legvastagabb fa sem érte el a 20 cm-es törzsátmérőt. Rövid keresgélés után itt is találtunk egy fészket 2,5 méter magasan, amely üres volt. A következő fészket 5 méter magasan leltük meg, benne tokos fiókákkal. Végül egy kifejezetten vékony bükkfán 1,8 méter magasan találtunk meg a hetedik fészket, amelyben 4 tojás volt. Másnap egy középkorú állományban 2 méter magasan lévő boszorkányseprűben találtunk egy további fészket, amelyből már kirepültek a fiókák.

A hazai vonatkozású madártani szakirodalomban, elsősorban partoldali gyökerek közötti ökörszemfészkekről tesznek említést. Ritkábban említik a homokkő, sziklafal üregeiben történő költést, és a patakot átívelő híd alatti fészkeképítésre is vannak adatok. Az ökörszem szívesen építi fészket szél által gyökerestül kifordított fák gyökértányérjában. Ilyeneket elsősorban bükkösben lehet látni, de találtam már kifordított éger tányérjában is fészket. A bükkösöket járva a gyökértányérok éppen ezért mindig ellenőrizni szoktam, különösen, ha azok közelében az éneklő hím jelzi, hogy a revír foglalt. Gyakran találtam ilyen körülmények között ökörszemfészket. Előfordult azonban, hogy hiába voltak alkalmas gyökértányérok és revírt foglalt hím, nem találtam fészket, annak ellenére, hogy a közelben nem volt más fészkelésre alkalmas hely. A boszorkányseprűben való költés felfedezése óta tudom, hogy azért nem leltem meg a fészkeket a gyökértányérokban, mert bizonyára ezek a párok is a bükkfák sűrű törzshajtsaiba építkeztek.

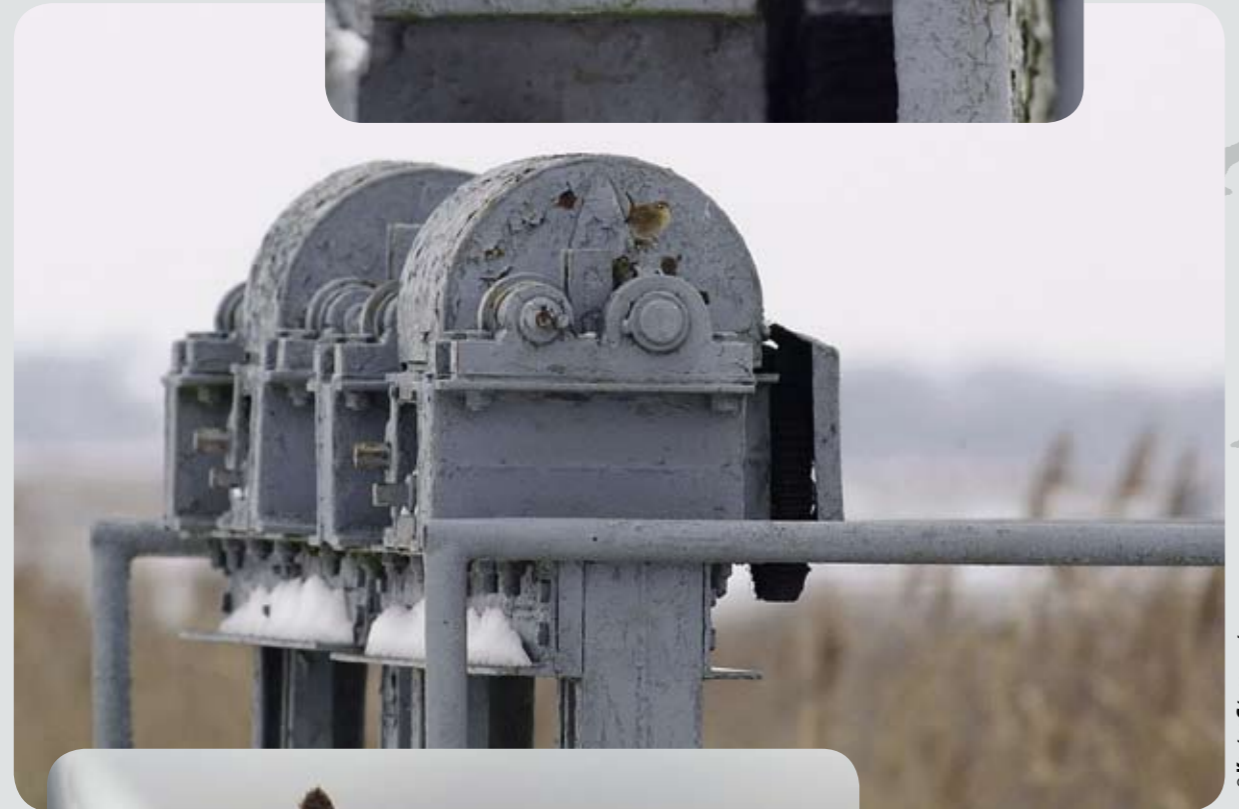
2009 június elején újra felkerestük az ökörszemes bükköst. Ekkor 9 fészket találtunk. Volt olyan boszorkányseprű, amelyik körülvette a fatörzset. Az egyik oldalán egy erősen használt fészkek voltak, amelyből már kirepültek a fiókák, a másik oldalán pedig egy lakott – tojásos – fészkek. Ez utóbbi annyira rejtve volt a sűrű vékony ágak között, hogy még akkor sem lehetett belőle semmit látni, amikor a kirepülő madár alapján már biztosan tudtuk, hogy a sűrűségben fészkek vannak. Ilyen körülmények között jó esélye van a sikeres költésnek. Bizonyára ezért választják ebben a bükkösben ilyen gyakran ezt a fészkelési módot az ökörszemek. De vajon mi a helyzet országszerte?

Haraszthy László

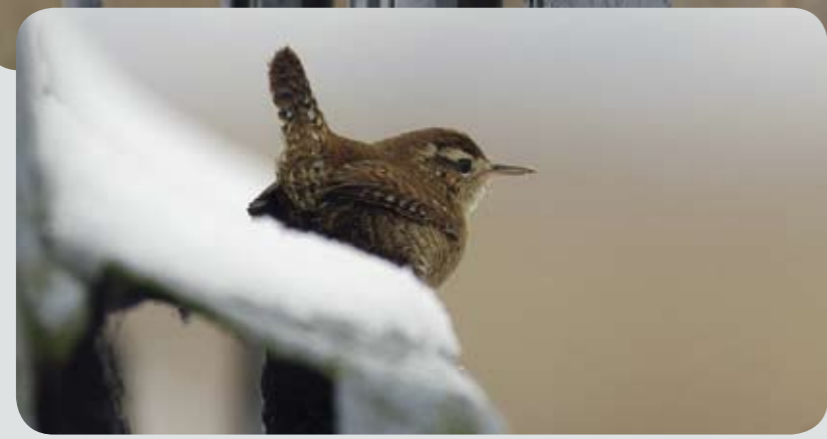
Zsilipemelő szerkezet belsejében táplálkozó ökörszem

Nyilván minden madármegfigyelő hosszan tudja sorolni az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) bámulatos sokoldalúságát bizonyító tapasztalatait. Madarunk virtuóz bújkálási technikája 42 évnyi terepmadarászat után is még mindig lenyűgöző számomra.
A legújabb érdekességet 2010. december 12-én figyeltem meg. A Hortobágy folyó vízrendszeréhez tartozó Sároséri-főcsatorna egyik nagy zsilipje mellett álltam, amikor a gyékényes nádasból az ott hangoskodó két ökörszem egyike odarepült és a kettős zsilip mechanikáját burkoló vaslemez alá bújva hosszan elidőzött a fogaskerekek és a fogasléc szerkezete között. Egy pontról be tudtam látni és így vettem észre, hogy egy kisebb pókot tart a csőrében, melyet el is fogyasztott. Átjött a másik zsilipfejre, ahol már olyan közel volt hozzám, hogy fényképezni is lehetett. Többször is előjött, visszabújt, mintegy három percig molyogtatott odabent, amíg teljesen átkutatta a hivatalosan „13+340-es ár- és belvízvédelmi véstározó műtárgynak” nevezett zsilip bonyolult szerkezetét. Ezidáig hidak, átereszcsovek, hodályok, kunyhók, bódék, ócska járműroncsok, sőt az egykori légi lőtérrel célként kirakott tankok és lövegek már szerepeltek az „ökörszem-látta” objektumok általam feljegyzett listáján. Most egy újabb létesítménnyel bővült a soruk.

Kovács Gábor

© KOVÁCS GÁBOR FELVÉTELEI

A gyöngybaglyok legrosszabb éve Baranyában

2010-ben Baranya megye templomtornyaiába a költési időszak kezdetéig újabb 8 költőládát raktunk ki, s ezzel a kihelyezett költőládáink száma 149-re nőtt. A láda-foglalási arány 29,5%-os volt, ami közel 20%-kal alacsonyabb a tavalyinál. Mindössze 31 pár gyöngybagoly és 16 pár macskabagoly megtelepedését regisztráltuk. A gyöngybaglyok száma csaknem 40%-kal csökkent a megelőző évhez képest, ami a január-februári időszakban bekövetkezett jelentős mértékű elhullásra vezethető vissza. A május-júniusi csapadékos időjárás miatt a gyöngybaglyok első költéseinek 55%-a ment tönkre. A sikeresen költő párok többsége is csak 1-2 fiókát tudott felnevelni, mert a víz alá került területeken a tápláléklátó szolgáló kismelősök szinte teljesen kipusztultak. A költési időszak egyetlen pozitívuma, hogy 7 pár gyöngybagoly (22,6%) kétszer is költött, és a második költések mindegyike sikeresnek bizonyult. A kirepülő fiókák száma összességében azonban igen alacsony maradt. Mindössze 67 gyöngybagolyfióka sikeres felneveléséről számolhatunk be. Ilyen rossz költési eredmény eddig még nem fordult elő. A macskabaglyok viszont kifejezetten jó évet zártak. Mindössze egyetlen költésük ment tönkre, és 47 fióka repült ki. A védelmi program 1987-es kezdete óta eddig 3458 gyöngybagolyfióka (874 költés) és 475 macskabagoly-fióka (192 költés) repült ki a költőládáinkból.

Bank László

© VOLGYI SÁNDOR

Jégmadár – nevéhez méltóan

A jégmadár nevével kapcsolatban akár a téle is gondolhatnánk, holott a madár neve a téllel nem hozható összefüggésbe. A repülő drágakőnek is titulált madarunk felsőtestét a kék különböző árnyalataiban pompázó tollazat borítja. Ez ihlethette a névadókat, bár jelen esetben a német elnevezés szolgai magyar fordítása is egyértelmű. A jégmadár táplálékának döntő részét kis halak alkotják. Ezt a táplálékot télen a be nem fagyó vizek környezetében is képes megszerezni, ezért áttelelő példányaival rendszeresen találkozhatunk. Halastavak esetében a tápcsatornák mozgásban lévő vize, a mőtárgyak (zsilipek, átereszek) közelében a kicsi, jégmentes vízfelületek biztosítják számára a zsákmányszerzés lehetőségét. Sokszor órákig képes egyhelyben üldögni a várt falat reményében. A képen látható jégmadár előfordulása annyiban érdekes, hogy 2010-ben az egyik decemberi hétvégén a Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson a madáretető közelében kifeszített hálóra repült bele. Természetesen nem feltételezzük, hogy napraforgót akart enni, sokkal inkább arról van szó, hogy az egyik táplálékkereső útja során kissé eltévesztette a célt. Mindenesetre ez volt az első jégmadár a gyűrűzőállomás 30 éves történetében, amit télen gyűrűzhettünk meg.

Bank László

© LUKÁCS ZOLTÁN

Bükkösi búbos cinegék

A búbos cinege Baranyában nem fészkel. Elsősorban a hegyvidéki fenyvesek madara az 1000 méter feletti területeken, de idős fenyőállományokban síkvidéken is megtelepedhet. Hozzánk legközelebb a barcsi borókásban él kicsi, de stabilnak nevezhető állománya. A hegyvidéken fészkelő búbos cinegék télen az alacsonyabban fekvő régiókba húzódnak, míg síkvidéken általában helyben maradnak Kemény teleken vagy táplálékhiányos években azonban nagyobb távolságokra is elköborolhatnak. Ilyenkor októbertől márciusig magányos példányokkal vagy kisebb csapatokkal főleg a fenyvesekben találkozhatunk, de az erdők közelében még a madáretetőkre is rájárhatnak. A búbos cinegék baranyai ritkaságára jellemző, hogy madárfaunisztikai adatbázisunkban mindössze három adat jelzi előfordulásukat. 1993 decemberében Pusztakisfaluban két egymást követő napon, madáretetőn figyeltünk meg egy-egy példányt, 2005 novemberében pedig Mánfán láttuk 3 példányból álló csapatukat. Az észlelések szempontjából 2010 rendhagyónak bizonyult. Bükkösd egyik eldugott szegletének kis lucfenyvesében már októberben felfedeztük a búbos cinegék jelenlétét. Volt olyan nap, hogy a szén-, kék és fenyvescinegék társaságában 8 példányt is megfigyeltünk egyszerre. A madarak egy része később is folyamatosan a területen tartózkodott. A fenyvesbe kihelyezett etetőre is rendszeresen rájártak. December folyamán az etető közelében sikerült befogni és meggyűrűzni az egyik példányt. Ez a madár az északi alfaj bélyegeit viselte magán. A búbos cinegék előfordulása újabb adalék az őszi rendkívülinek nevezhető cinkevonuláshoz, amikor eddig soha nem látott számban vonultak át megynken is a szén-, barát-, fenyves- és kék cinegék. Feltehetőleg a táplálékhiány készítette őket arra, hogy az északibb költőterületeikről a délebbi tájakra vonuljanak telelni.

© Völgyi Sándor

Bank László

Érdekes vándorsólyom-megkerülés a Börzsönyben

2011. január 30-án a Börzsöny turistaútjait járva egy patak melletti tuskón strázsáló ragadozó madárra lettünk figyelmesek. A madár miután észrevett tovább pihent, így világossá vált, hogy valami nincs rendben vele. Rövid cserkelés után egy öreg vándorsólymot (*Falco peregrinus*) sikerült befognunk. A sólyom ismeretlen okból kiadós fürdőt vehetett az út melletti patakban, mivel a kormány- és evezőtollakra annyi víz fagyott rá, hogy röpképtelenné tette a madarat. Az ott tapasztaltak szerint nem tudta volna magáról lerázni a jeget, így – késő délután lévén – cselekedni kellett. Gondos bebugyolálást követően magunkkal vittük a mintegy 3 km-re lévő autóhoz. Időközben a kisebb jegesedések leolvadtak róla, valamint a test is egyre melegebbé vált. Az autóban teljesen felolvasztottuk, és megszáritottuk. Jó kondícióban volt, ahogy felszabadult a jég fogságából, nyugtalanná vált. A talált helytől 8 km-re engedték szabadon, az ekkor már igen eleven madarat. A madár szlovák gyűrűs volt. A Madárgyűrűző Központ adataiból kiderült: tojó madarunkat 6 év 8 hónapja, a Börzsönytől mintegy 134 km-re, Rozsnyó mellett gyűrűzték fiókaként. A vándorsólyomnak és nekünk is nagy szerencsénk volt az esettel. A sólyomnak azért, mert épp a turistaút mellett várt (a 24 órás fagyban nem sok esélye lett volna a szabadulásra), és nekünk, mert ilyen véletlen találkozás ritkán adatik meg az életben.

Szolnyik Csaba

Őszapók érdekes viselkedése

Neszmélyen van madárbarát kertünk, amit sok énekesmadár felkeres táplálkozás és fürdés céljából. Idén az egyik téli napon végeztünk madárgyűrűzést édesapámmal. A helyenként megmaradt hófoltok erősen olvadtak a nap folyamán. Kora délután őszapók (*Aegithalos caudatus*) csapata jelent meg a kertben. Egy korosabb diófán összegyűlt az összes egyed. Feltűnően sok időt töltöttek el a fán, ezért megfigyeltem, hogy miért maradtak helyben. A diófán a hó és jég olvadása során víz csorgott végig az ágakon, ezért az őszapók kolibri módjára egyhelyben „szitálva” ittak az ágvégekről. Egy-egy leleményesebb madár pedig az ágak tövével a törzsön lefolyó vízcseppeket itta. Tették mindezt annak ellenére, hogy a kertben kerti tó is van. Régebben volt hasonló megfigyelésem, amikor Tatán egy ágról lelógó olvadó jégcsap cseppeit itta egy barátcinege (*Parus palustris*), úgy, hogy szintén kolibri módjára verdesett szárnyával a jégcsap alatt.

Bátky Gellért

NAVIGÁTOR VILÁGATLASZ

- 19 kötet, 1800 oldal
- Részletes térképek és grafikonok
- Kötetenként 1690 Ft

- Több ezer látványos fotó
- A Föld enciklopédiája teljes körű, részletes térképgyűjteménnyel

Keresse kéthetente az újságárosoknál vagy fizesse elő kedvezményesen a kiadónál!

KOSSUTH KIADÓ VEVŐSZOLGÁLATA

Toldy Ferenc Könyvesbolt • 1011 Budapest, Fő utca 40. • Tel./fax: (06-1) 225-8400, -8401 • kossuthvevoszolg@t-online.hu
Örkény István Könyvesbolt • 1137 Budapest, Szt. István krt. 26. • Tel.: (06-1) 782-1710, -1711 • orkeny@upcmail.hu

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

(2010. november – 2011. január)

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2010 novemberétől 2011 januárjáig terjedő időszak legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesített, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ennek okán sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

NOVEMBER

A hónap legelején egy fiatal csülőt (*Rissa tridactyla*) figyeltek meg a szegedi Fehér-tavon, és ismét szem elé került Nagyhegyes közelében az öreg fekete sas (*Aquila clanga*). November első hetében egy – nyilván fogságból szökött – tojó mandarinréce (*Aix galericulata*) tartózkodott a Szalonna melletti Rakaca-víztárolón, a hónap első hétvégéjén pedig egy öreg indiai ludat (*Anser indicus*) láttak Somogyzentpál közelében, a Nagy-berekben. A hónap második hetében a balmazújvárosi Nagy-sziken egy öreg pástorgémet (*Bubulcus ibis*), Badacsonytördemic közelében egy vörösfarkú egerészölyvet (*Buteo buteo vulpinus*) figyeltek meg. A hónap második hétvégéjén a bősárkányi Nyirkai-Hanyban egy öreg fekete sas (*Aquila clanga*), a Tiszatónál egy borzas gödényt (*Pelecanus crispus*), a karcagi Kecseri-víztárolón egy öreg dolmányos sirályt (*Larus marinus*) (ez a madár aztán a hónap hátralévő részében végig ott tartózkodott), a Lukácsháza határában újonnan létesített Abért-tavon pedig egy laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*) észleltek, és ismét szem elé került az indiai lúd (*Anser indicus*) Somogyzentpál közelében. A hónap harmadik hetében Csanádalberti határában, a Montág-pusztán és a nagyhegyesi Elepi-halastónál egy-egy öreg fekete sas (*Aquila clanga*), Balmazújvárosban és Hosszúpályi közelében egy-egy pástorgémet (*Bubulcus ibis*), Apajon egy szent ibiszt (*Threskiornis aethiopicus*), a Kis-Balaton I. ütemén egy öreg tojó halcsontfarkú récét (*Oxyura jamaicensis*) láttak. November utolsó

harmadában a szegedi Fehér-tavon egy laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*), Bárdudvarnokon és Peresztég közelében egy-egy öreg nilusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*), a Fertőújlaki Legény-tó közelében egy havasi fülespacsirtát (*Eremophila alpestris*), Nagykáta mellett és a balmazújvárosi Nagy-sziken egy-egy pástorgémet (*Bubulcus ibis*), a bősárkányi Nyirkai-Hanyban pedig egy öreg fekete sást (*Aquila clanga*) észleltek. A hónap legvégén a debreceni szeméttelen egy fiatal dolmányos sirályt (*Larus marinus*), Tardos közelében pedig egy immatur fekete sást (*Aquila clanga*) figyeltek meg.

DECEMBER

A hónap elején a gátéri Fehér-tónál egy pástorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak. December második hetében a debreceni Békás-tavon egy fogságból szökött (gyűrűs) tojó mandarinrécét (*Aix galericulata*), a bősárkányi Nyirkai-Hanyban egy öreg fekete sást (*Aquila clanga*) és egy indiai ludat (*Anser indicus*), Balatonberénynél pedig egy tojó halcsontfarkú récét (*Oxyura jamaicensis*) figyeltek meg. A hónap harmadik hetében ismét észlelték a nagyhegyesi Elepi-halastónál az ott telelő öreg fekete sást (*Aquila clanga*), Rétszilás közelében pedig egy hibrid ludat – valószínűleg nyári lúd és kanadai lúd hibridjét (*Anser anser* × *Branta canadensis*) – figyeltek meg. December utolsó harmadában Dabas határában előbb egy, majd másnap két havasi fülespacsirtát (*Eremophila alpestris*) láttak, a tatai Öreg tavon egy indiai lúd (*Anser indicus*) tűnt fel, Bátaszék közelében pedig egy elpusztult nilusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*)

találtak. A hónap végén Sármellék közelében és a nagyhegyesi Elepi-halastónál is szem elé került egy-egy fekete sas (*Aquila clanga*).

JANUÁR

Az év első napjaiban a bősárkányi Nyirkai-Hanyban és a nagyhegyesi Elepi-halastónál ismét látták a fekete sasokat (*Aquila clanga*), a Kis-Balatonon pedig egy öreg rövidcsőrű ludat (*Anser brachyrhynchus*) figyeltek meg. Január második hétvégéjén egy – nyilván fogságból szökött – kisasszonyrécét (*Aix sponsa*) észleltek a tatai Öreg-tavon. A hónap utolsó harmadában a geszti Begécsi-víztárolón láttak egy tojó színezetű halcsontfarkú récét (*Oxyura jamaicensis*), Nyárliget (Sárród) és Tözeggyármajor (Fertőd) környékén pedig egy öreg kanadai lúd (*Branta canadensis*) került többször szem elé. Január utolsó napjaiban a nagyhegyesi Elepi-halastónál és Sármellék közelében is ismételten észleltek egy-egy öreg fekete sást (*Aquila clanga*), Somogyzentpál közelében pedig egy indiai ludat (*Anser indicus*) láttak.

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Simay Gábor, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közzétevő www.birding.hu internetes oldalról származnak.

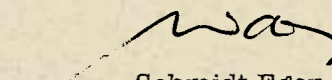
Összeállította: Hadarics Tibor

Rigófélék

Valamennyiünknek, akik szeretjük a madarakat, vannak kedvenceink. Egyesek mindegyik ragadozókat keresik, mások a baglyokat vagy a harkályokat tennék az első helyre. Gyermekkorom óta rajongok a madárdalért, és valószínűleg ez is közrejátszik abban, hogy számomra a rigófélék a legkedvesebbek. Mindig újra és újra elbűvöl, amikor február végén, nem egyszer a még hófedte ágak között, megpillantom a fekete rigót, amint tollait kissé fel-fújva, csukott csőrrel csak úgy önmagának dúdolgat, hogy aztán, talán már néhány nap múlva, messzire hangzó gyönyörű flótákkal köszöntse a közelgő tavaszt. A Normafa környékén februárban hallok először a léprigók a fekete rigókéra emlékeztető, de tagoltabb, hangos énekét, márciusi estéken az énekes rigók gyönyörű koncertjében gyönyörködöm. Örökké emlékezetes marad az ócsai égerlápon sok éve eltöltött alkony, amikor fél csizmaszárig a tiszta lápvízben állva hallgattam tucatnyi pettyes mellű madár a vörösbegyek gyönyörű énekétől aláfestett, változatos, ismételt strófákból álló kórusát. Április elején füleműlesípjal járom a Népligetet, és boldog vagyok, amikor a hívóhangokra érkező első csattogó választ meghallom. Május elején, sok éven át napokat töltöttem a Felső-Tiszánál, ahol akkoriban a nagy füleműlek rendeztek kilométernyire elhallatszó koncerteket. Aztán jöttek a fejszék és a motoros fűrészek, sorra dőltek az öreg fűzek és a hatalmas nyárfák, majd a csodálatosan szép fűz-nyár ligeterdőkkel örökre elbúcsúztak a nagy füleműlek is. Azóta én sem jártam Tiszatelek környékén.

Évente figyelem, hallgatom a budaörsi kopár dombok alatt megbúvó gyümölcsösben az április második felében érkező kertzi rozsdafarkúakat, és kevés szebb látványt ismerek, mint amikor a fehér homlokával, fekete torkával és rozsdavörös alsótestével ékes hím valamelyik gyümölcsfa legelső ágán a rózsaszínű vagy fehér szirmok közé süllyedve énekel. Néhány évtizede még tucatnyian voltak, ma örülök, ha néhányukkal találkozom. Szeretem a házi rozsdafarkú egyszerű, kicsit reszelős énekét is, örülök, ha a városi utcákat járva a forgalom zaján túl a fülemhez ér, de sajnos csak én kapom fel a fejem, a többiek mellettem és szememben süketen sietnek tovább.

Március legvégén, április elején a nádvidék legszebb madarát, a kékbegyeket várom. Sokat jártam utánuk, és lelki szememmel ma is látom a Dinnyési Tógazdaság ivadékos tavainál azt a rég eltűnt csenevész kis bokrot, amelyen majd minden tavasszal az első hímet megpillantottam. Égszínkék begytollait és a hófehér csillagot gyengéden borzolta a friss tavaszi szellő, amint felém fordult, majd rozsdavörös tövű faroktollait széttárva nászrepülve emelkedett a levegőbe, hogy aztán egy félfordulat után rézsút a nádszegélybe suhanjon. Sokat hallgattam a hímeiket, amelyek énekükbe néha a piros lábú cankó nászhangját, a tücsök ciripelését, a guvat kiáltását, sőt egy alkalommal a fürjkakas pitypalattyát is beleszótták. Szeretem a hantmadarakat, elnézem őket, amint alacsonyan repülve hófehér farcsikjuk meg-megvillan, és sok éven át figyeltem, hallgattam a kőbányák hamvaskék fejű kövirigóit. Budaörs, Gánt, Dunabogdány, Pilisvörösvár és a többiek valamennyien szép, de ma már fájó emléket idéznek. A kövirigó eltűnt, az utolsókat, két gyönyörűen flótázó hímet, évekkal ezelőtt Andris fiammal láttuk a tokaji kőbányákban. Csak titokban merem remélni, hogy ez a szép madár egyszer majd újra nászrepül a hazai bányák sziklafalai között, és az általános felmelegedés hatására talán a mediterrán kék kövirigó is tagja lesz a hazai fészkelő faunának. Láttam és hallgattam a mélykék tollú, feketés szárnyú hímeiket a görög és dalmát tengerparton, és sokszor, nagyon sokszor elképzeltem őket a pilisi bányákba vagy a budaörsi dolomitsziklára. Én már nem érem meg, de nagyon remélem, hogy ez az álom egyszer valóra válik.

Schmidt Egon

Védjük a fecskéket építkezés közben is!

A tavalyi év az elmúlt évtizedben súlyos állománycsökkenést elszenvedő fecskék védelmének jegyében telt el. Idén már a szencinege az év madara, ez azonban nem azt jelenti, hogy fecskeügyben nem kell semmit tennünk! Sőt, a tavalyi év a május-júniusi csapadékos, hűvös időjárás miatt a közelmúlt legrosszabb éve volt a fecskék számára, így félve várjuk a gyűrzési és monitoring adatok elemzéséből származó állományalakulási adatokat. Ezért fontos, hogy felderítve az újabb és újabb problémaforrásokat, folyamatosan tegyünk a fecskékért. Íme, egy újabb terület és lehetőség erre.

TERMÉSZETKÍMÉLŐ FALKARBANTARTÁS

A falfelújítások, falszigetelések nélkülözhetetlenek, mivel a kisebb energiafogyasztásnak köszönhetően hosszú távon csökkentik a környezetterhelést, illetve csökkentik az emberek energiaszámláit. Sajnálatos módon ezek a felújítások megszüntetik a falak hasadékaiban élő sarlósfecskék és denevérek költő- és pihenőüregeit, megsemmisítik a füsti és molnárfecskék sárfészkeit. Jó hír azonban az, hogy van megoldás, a falfelújítások egyszerűen és olcsón tehető madár- és emlősbaráttá az alábbiak betartásával:

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

1. A munkálatok megkezdése előtt, az állatok aktív időszakában (elsősorban nyáron) fel kell mérni az érintett falak állat lakóit:

- a sárból készült füsti- és molnárfecskefészkeket
- a sarlósfecskék fészeküregeit
- a denevérekolonciák által lakott réseket, hasadékokat, üregeket

A kivitelező számára ebben a felmérésben a legfontosabb partner a ház lakóközössége lehet, akik jól ismerik a falak „albérlőit”. A lakók bizalmának és támogatásának (információközlés) elnyerése érdekében már ekkor hangsúlyozni kell, hogy nem az állatok elűldözéséről, hanem mesterséges fészkek és odúk alkalmazásával az áttelepítésükről van szó. Az épületfelújítások jó lehetőséget kínálnak az esetleges ember/fecske-, ember/denevér-konfliktusok kezelésében is azzal, hogy az alábbi eszközök alkalmazásával áttelepíthetők a problémás részokről, a lakókat zavaró helyekről.

2. A falakon és falzugokban megtelepedő állatok felmérése, létszámuk és fajösszetételük megismerése után fel kell deríteni, hogy a lehető legközelebb hol lehet mesterséges fészkek, odúk és költőládák kihelyezésével pótolni a megszűnő fészkelő- és pihenőhelyeket. A mesterséges molnárfecskék és füstifecskefészkek, sarlósfecskéodúk a szomszédos épületekre szerelhetők, a denevérodúk viszont nemcsak a falakra, de akár az épületek közötti nagyobb fákra is telepíthetők.
3. Csakis ezt követően lehet leverni a felújítást akadályozó fecskefészkeket, betömni a sarlósfecskék fészeküregeit, amire a költési időszakot követő (vagy ezt megelőző) időszakban: november-március között, legkésőbb április elejéig kerülhet sor. Ha így járunk el, elkerülhetjük, hogy a

vonulásból visszatérő madarak ismét elfoglalják a fészkelőhelyeket, mert az aktív fészkelő madarak bolygatása, a kotló és etető madarak zavarása ettől kezdve már tilos! A denevérek eltávolítására a hűvös, de még fagymentes őszi és kora

tavaszi időszak a legalkalmasabb, mert ezek a téli álmot alvó állatok ilyenkor még vagy már nem alszanak, részben ébren vannak, így a megfogásuk nem okoz telelési problémát.

HOVA FORDULHATUNK SEGÍTSÉGÉRT?

Az ország bármely részén két állami természetvédelmi szervezet régiós képviselőjétől: a nemzeti park igazgatóságoktól és a zöldhatóságoktól kérhetünk segítséget a falfelújítások természetvédelmi vonatkozásai kapcsán. A nemzeti parki őrszolgálat elsősorban a felmérésben és a denevérek eltávolításában vehet részt.

Amennyiben lakott fecskefészkek leverését tapasztaljuk, veszélyeztetett fecskefészkekről vagy -telepekről szerzünk tudomást, a legjobb, leggyorsabb megoldás, ha a területileg illetékes zöldhatósághoz (Környezetvédelmi, Természetvédelmi, Vízügyi Felügyelőséghez [KÖTEVIFE]) fordulunk. Ez az országos hatósági hálózat köteles és jogosult eljárni minden ilyen bejelentés ügyében.

Természetesen az MME helyi csoportjaihoz vagy központi irodájához is lehet bejelentést tenni, mivel azonban az egyesület civil szervezetként semmiféle ellenőrzési és hatósági jogkörrel nem rendelkezik (ebben a tekintetben az MME is az állampolgárokkal azonos jogérvényesítési körbe tartozik), a bejelentéseket mi is csak továbbítani tudjuk a hatóságokhoz.

Orbán Zoltán

Madárbarát kertem – tollas barátokkal

Lehetséges volna, hogy az egyik ember azzal a tulajdonsággal vagy küldetéssel születik, hogy madárbarát legyen, szeresse a madarakat, a másik pedig nem? Vagy ezt is tanuljuk, mintát követünk? 42 évnyi óvónői tapasztalatom azt súgja, hogy mind a kettő: hozunk is, és tanulunk, tapasztalatokat, érzéseket is gyűjtögetünk az évek során.

Ismerek olyan embert, aki fél, sőt undorodik a madaraktól. Olyat is, aki célpontra látja őket, és olyat is, aki tudomást sem vesz róluk.

Sokfélék vagyunk, mi emberek, és még mindig az a képzet él sokakban, hogy csak az ember az értelmes és érző lény ezen a Földön.

Szerencsére környezetemben – talán nem véletlenül – azok vannak többen (sőt bízom benne, hogy sokkal többen!),

Barátposzáta-család

© KALOTÁS ZSÓLT FELVÉTELE

akik tudják, hogy a természetben minden összefügg és kölcsönösen szükségünk van egymásra. S ha e tudás mellé társul a rácsodálkozás képessége, akkor sok örömet, vidám percet és a szeretetet érzését kapjuk ajándékba.

Szabó Lőrinc *Tavaszi* című verse jut eszembe:

*Mi az? – kérdezte vén rigó.
Tavaszi – felelt a Nap.
Megjött? – kérdezte vén rigó.
Meg ám! – felelt a Nap.
Szeretsz? – kérdezte vén rigó.
Szeretlek! – szolt a Nap.
Akkor hát szép lesz a világ?
Még szebb és boldogabb!*

Valószínű, hogy én az első kategóriába tartozom, hiszen totyogó kisbaba koromban a kislibákkal beszélgettem (kiszöktem hozzájuk az árokspartra), és a kismadarakat csalogattam magamhoz. Hogy ők ebből mennyit értettek, arról nem szól a fáma.

Az évek során sok-sok madaras élményt gyűjtöttem, s ezeket megosztva másokkal környezetemet is „megfertőztem” a madárbarát szemlélettel.

S hogy kik is a mások? A családom, a barátaim, és ahol a nap nagy részét töltöttem, az óvoda, benne a sok kisgyerek és a sok kisgyerek családja, meg a kollegák. Rengeteg élményt gyűjtöttünk együtt kirándulások során a természetből, könyvekből, tanultunk egymástól, és ezáltal gazdagabbak lettünk.

Barátcinege

Csíz

MME-tagok lettünk, *madárbarát kert* alakítottunk ki az óvodában – és ott-hon is.

2005-ben történt, hogy a párom műhelyébe is belátogattak a fecskék körülnézni, mielőtt az előtető alatt a bejárati ajtóval szemben elkezdtek a fészekrakást. Bátran jöhetettek-mehetettek az emberek, a fecskék nem zavartatták magukat, építkeztek szorgalmasan. Közben mondták a magukét, megbeszéltek saját dolgaikat. Egyszer még családi perpatvarnak is tanúi lehetünk, aminek okozója egy fehér toll volt. Az egyik fecske berakta a fészekbe, a másik pedig kidobta, de az előző röptében elkapta a tollat és visszarakta a fészekbe. Hangos csivitelés és perlekedés követte mindezt. Emberi ésszel kiosztottuk a szerepeket, s szerintünk a női akarat győzött. Persze a békesség hamarosan helyreállt közöttük...

Zöldike

De ez már csak emlék. A fecskék a következő évben még visszajöttek, de nem nálunk fészkeltek. Talán megéreztek, hogy valami megváltozott örökre. Hiszem, hogy rendelkeznek különleges képességgel amit mi emberek nem tudunk róluk.

A rozsdafarkúak is ott fészkeltek az előtető alatt, az ajtó közelében. Szerették azt a helyet évről évre költöztek ott. Megismertük, „foltosnak” neveztük, fehér folt volt a szárnyában. Volt olyan év, hogy télen is itt maradt. Igaz, enyhe tél volt. De honnan tudta, hogy az lesz?

No és Rigó Rezső, a fekete rigó? Sokat mulattunk rajta, hóbörgött, perlekedett, hol a macskákkal, hol más rigókkal, hol velünk. De jó is volt rigódalra ébredni! Ő is itthon volt nálunk.

Sokminden megváltozott az életemben 2006 óta. Egyedül maradtam, nyugdíjba mentem. Mindezt nagyon nehéz elfogadni, megszokni. De a gyermekeim, a kis unokám és sok jó ember mellett a madarak is segítenek!

A fecskék bár nem itt fészkelnek, de fiókat etetni, beszélgetni, csivitelni a drótra ideszállnak.

A rozsdafarkú az emeleti terasz deszka burkolatára helyezte át a fészket, Rezső az iszalag szővevényes sátrában készített biztonságos fészket családja számára.

Egy madárpár az almafán is fészkel, de ezt már csak lombhullás után

Seregély

fedeztem fel. Nagyon ügyesek voltak a fészekkészítők.

A cinegék nagy harcot vívtak a verebekkel az odú birtoklásáért. Végül úgy tűnt, megunták a zaklatást. Vagy mégsem?

A gerlepár is magáénak érzi a kertet, nemigen túrnak meg más gerlét. Persze a fiókáik kivételek – míg önállóak nem lesznek.

No és a fülemüle! Az ablakom előtt álló fenyő volt az egyik állomása, ahonnan énekével jelezte területének határait.

Sok madárvendég is megfordul a kertben minden évszakban. Pintyek, zöldikék, poszáták, gébics, őszapó, vörösbegy, csíz, fakopáncs, énekes rigó, meg a seregélyek – mind találnak ennivalót, fészekanyagot, olthatják szomjukat és fürödhetnek az én madárbarát kertemben.

Mit kapok cserébe? Csodát!

Tudást, vigaszt, hitet, örömet, szépséget, madárdalt.

Milyen jó, hogy vannak, hogy vagyunk egymásnak!

Hack Mártonné

Gór Ádám 1994-ben született – egyelőre „amatőr” – természetbúvár, 2008 óta foglalkozik fotózással, céljai közé tartozik, hogy e téren is tökéletesítse tudását. Emellett komolyan érdeklődik a lepkék, amelyeket behatóan tanulmányoz, ebből adódóan ezeket szereti leginkább fényképezni. A műkedvelő rovarkutatók azon képviselői közé tartozik, akik számára már nem a lepkeháló és a feszítődeszka a fő segédeszköz, hanem a fényképezőgép. Jó szívvel ajánljuk olvasóink figyelmébe a világhálón is megtekinthető képeit, valamint a Magyarország lepkéit bemutató, általa készített honlapot (amely önmagában egy lepkehatározóval is felér):

www.flickr.com/photos/charaxes14
www.varazslatosmagyarorszag.hu
www.kitaibel.hu/lepidopterology

Nagy nyárfalepke

C-betűs lepke

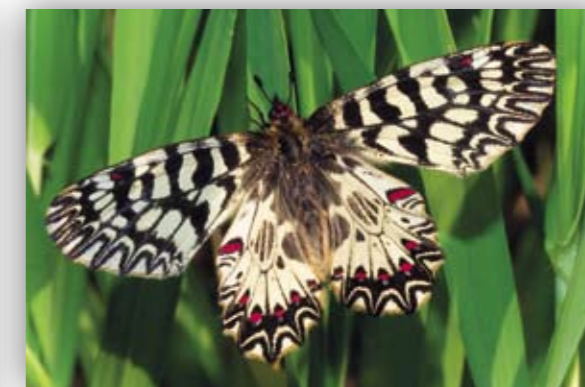
Kis színjátszólepke

Fakó kéneslepke

Piros szender

Farkasalmalepke

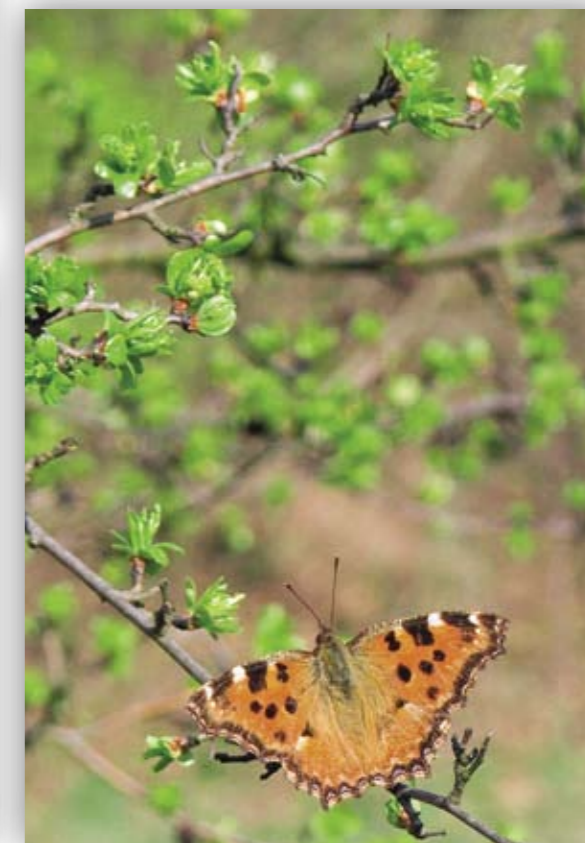
Bikapók

C-betűs lepke

Nappali pávaszem

Nagy rókalepke

„A madárbarát Magyarorszáért!”

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET

1121 Budapest, Költő u. 21. • Telefon: 1 275 6247 • Fax: 1 275 6267

E-mail: mme@mme.hu • Honlap: www.mme.hu

Adószám: 19001243-2-43 • Bankszámlaszám: 11712004-20011215

Önnek **1 perc**, a madaraknak **1%-kal több esély!**

KEDVES MADÁRBARÁT!

Tudta Ön, hogy ha felajánlja adója 1 %-át,
akkor **50 db cinkegolyóval, 40 kg napraforgómaggal,
15 műfészekkel, 7 db madáritatóval, 3 db madáretetővel,**
vagy akár egy **kisebb odúteleppel** járul hozzá a madárvédelemhez?

Magyarországon adója 1%-áról az érintett lakosság **alig 50%-a rendelkezik!**

2010-ben az **MME** természetvédelmi munkájának támogatására közel **4300**-an ajánlották fel személyi jövedelemadójuk 1%-át.

Kérjük, 2011-ben nyújtson adója 1%-ával segítséget az idei év madarának, a széncinegének védelméhez!

Támogatását ezúton is köszönjük!

Dr. Bankovics Attila
elnök

